

Ενισχύοντας τη φωνή των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην Πολιτική Εθνική Έκθεση – Κύπρος

Ιούνιος 2020

WP2_D2.6_National Report – Cyprus

Funded by the European Union's
Rights, Equality and Citizenship
Programme (2014-2020)

The content of this publication represents the views of the author only and is its sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	3
2. Μεθοδολογία	5
2.1 Έρευνα Γραφείου.....	5
2.2 Διαδικτυακή έρευνα.....	5
2.3 Περιορισμοί.....	6
3. Έρευνα Γραφείου	8
3.1 ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα και νομικό πλαίσιο στην Κυπριακή Δημοκρατία..	8
3.2 ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα και νομικό πλαίσιο σε περιοχές έξω από τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας.....	12
3.3 Θεσμοί που εργάζονται με τα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα.....	14
3.4 Δημόσια αντίληψη για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα.....	14
3.5 Συμπεριφορές διάκρισης κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων.....	16
3.6 Συμμετοχή των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στην πολιτική.....	18
3.7 Η ανάγκη για πολιτική μεταρρύθμιση.....	18
4. Ευρήματα Διαδικτυακής Έρευνας	20
4.1 Αντιλήψεις για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα.....	20
Επίγνωση των δικαιωμάτων	20
Απόψεις για τα δικαιώματα	21
4.2 Ύπαρξη διακρίσεων.....	22
4.3 Εμπειρίες διακρίσεων.....	23
4.4 Εμπλοκή της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στην πολιτική.....	24
4.5 Ανάγκη για πολιτική μεταρρύθμιση.....	25
5. Συζήτηση και Συστάσεις	27
5.1 Συζήτηση.....	27
5.2 Συστάσεις.....	31
6. Βιβλιογραφικές Αναφορές	33

Ευχαριστίες και & Αποποίηση Ευθύνης

Το παρόν έγγραφο παράχθηκε στο πλαίσιο του έργου Voicelt: *Strengthening LGBTQI+'s Voice in Politics*, και χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δικαιωμάτων, Ισότητας και Πολιτότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (REC 2014-2020) με αριθμό 849107.

Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης αντιπροσωπεύει μόνο τις απόψεις του συγγραφέα και είναι αποκλειστική του ευθύνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

Συγγραφείς

Ανδρέας Αυγουστή, Κύπρος
Έλενα Βασιλείου, Κύπρος

Μετάφραση από το Αγγλικό πρωτότυπο κείμενο:

Μαργαρίτα Καψού

Εταίροι

Funded by the European Union's
Rights, Equality and Citizenship
Programme (2014-2020)

Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης αντιπροσωπεύει μόνο τις απόψεις του συγγραφέα και είναι αποκλειστική του ευθύνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

1. Εισαγωγή

Σε μια ομιλία του τον Αύγουστο του 2019, ο Επίσκοπος Μόρφου, ένας Ελληνορθόδοξος κληρικός, ισχυρίστηκε ότι η ομοφυλοφιλία είναι πρόβλημα που μεταδίδουν οι γονείς στο παιδί: «λέει... συμβαίνει όταν γίνεται ερωτική πράξη των γονέων όχι φυσιολογική» Αναφερόταν στο πρωκτικό σεξ κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης. Ακολούθως εισηγήθηκε ότι οι ομοφυλόφιλοι αναδίδουν «μια συγκεκριμένη μόχχα» Ο Κώστας Γαβριηλίδης, Σύμβουλος του Προέδρου της Δημοκρατίας για θέματα Πολυπολιτισμικότητας, της Αποδοχής και του Σεβασμού στη Διαφορετικότητα, ζήτησε διερεύνηση στη βάση της ρητορικής μίσους για τις δηλώσεις του Επισκόπου. Σε συνέχεια αστυνομικής έρευνας, ο Κύπριος Γενικός Εισαγγελέας συμπέρανε ότι οι δηλώσεις του Επισκόπου «δεν ισοδυναμούν με προσπάθεια υποκίνησης βίας, ή μίσους λόγω γενετήσιου προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου, ούτε δύνανται να χαρακτηρισθούν ως ρητορική μίσους μέσα στην έννοια των νόμων» (Hadjioannou, 2019).

Το περιστατικό εξελίχθηκε και κατέληξε με τρόπο που δεν προκάλεσε καμία έκπληξη, λαμβάνοντας υπόψη το παρόν κοινωνικοπολιτικό σκηνικό στην Κυπριακή Δημοκρατία. Ήταν ενδεικτική για τη θέση των ΛΟΑΤΚΙ+ θεμάτων στην πολιτική σκηνή, τα κενά στην παρούσα νομοθεσία, τη διαρκώς κυρίαρχη φωνή της Εκκλησίας στο δημόσιο λόγο, και την αυξανόμενη αντίσταση ανάμεσα στους προασπιστές των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων. Τα σχόλια του κληρικού σε τελική ανάλυση αντιπροσωπεύουν μια θεσμική μορφή διάκρισης που μπορεί να αναλυθεί σε διάφορα επίπεδα, όπως το ατομικό, διαπροσωπικό, κοινωνικό (βλ. π.χ., Shoshilou & Vasiliou, 2016).

Κανένα κοινωνικοπολιτικό θέμα την Κύπρο δεν μπορεί να συζητηθεί χωρίς να ληφθεί υπόψη ο δικοινοτικός χαρακτήρας του νησιού. Από το 1974, η Κύπρος έχει μοιραστεί γεωγραφικά και πολιτικά, με την Τουρκοκυπριακή κοινότητα να ζει στο βορρά και την Ελληνοκυπριακή κοινότητα στην περιοχή που ελέγχεται από την Κυπριακή Δημοκρατία στο νότο. Στην παρούσα έρευνα αναλύουμε τα διαφορετικά πλαίσια που προέκυψαν ως αποτέλεσμα, τονίζοντας ταυτόχρονα ότι κατά την τελευταία δεκαετία σημειώθηκε σημαντική πρόοδος και στις δύο πλευρές.

Παρόλα αυτά, υπάρχει ακόμα πολύς δρόμος. Στην Κύπρο, η «διάκριση στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου είναι μείζον θέμα που επί του παρόντος δεν έχει αντιμετωπιστεί επαρκώς και που δεν έχει μέχρι τώρα διερευνηθεί (Apostolidou, 2019:2). Η Κύπρος κατατάσσεται στην 29^η θέση ανάμεσα σε 49 Ευρωπαϊκές χώρες αναφορικά με τη νομοθεσία και τις πολιτικές

που έχουν σαφή θετικό αντίκτυπο στα ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπινα δικαιώματα, με συνολική τιμή 31% (ILGA-Europe, 2020). Αρκετές Ευρωπαϊκές έρευνες συμπέραναν ότι η Κύπρος παραμένει χώρα όπου οι μη ανεκτικές στάσεις προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα παραμένουν διαδεδομένες (ECRI, 2016; FRA, 2014). Στο ίδιο μήκος, η περιορισμένη διαθέσιμη ακαδημαϊκή βιβλιογραφία για το θέμα συγκλίνει ότι η Κυπριακή κοινωνία παραμένει κυρίως πατριαρχική και χαρακτηρίζεται από ομοφοβικές στάσεις (Apostolidou 2019, Shoshilou & Vasiliou, 2016, Kapsou, Christofi & Epaminonda, 2011).

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διευρύνει τη βάση τεκμηρίων, να μελετήσει τις μεταβαλλόμενες στάσεις, και να καθορίσει το βαθμό στον οποίο οι ΛΟΑΤΚΙ+ ομάδες συμμετέχουν στη δημόσια ζωή και στην πολιτική. Η έρευνα στόχευσε σε τέσσερις ομάδες: ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα, κρατικούς λειτουργούς, εκπρόσωπους πολιτικών θεσμών, και το ευρύ κοινό. Η έρευνα πρωτίστως στόχευσε να εντοπίσει τις αντιλήψεις των τεσσάρων ομάδων για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, καθώς και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα στον πολιτικό χώρο. Το έργο στοχεύει να εμπλέξει τις τέσσερις ομάδες στόχους στην προσπάθεια να αναπτύξει συνεργατικές στρατηγικές ώστε να αντιμετωπίσουν τις διακρίσεις και τον αποκλεισμό και να προωθήσουν τα δικαιώματα και την πολιτική φωνή των ΛΟΑΤΚΙ+ ομάδων.

2. Μεθοδολογία

2.1 Έρευνα Γραφείου

Η έρευνα γραφείου διεξήχθη με ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας στα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Δεδομένου ότι το θέμα στην Κύπρο δεν έχει τεκμηριωθεί και ερευνηθεί επαρκώς, η διαθέσιμη βιβλιογραφία και δεδομένα, ιδιαίτερα σε σχέση με περιστατικά διάκρισης κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων, και τις αντιλήψεις των Κυπρίων για το ρόλο των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων/οργανώσεων στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων, είναι περιορισμένα.

2.2 Διαδικτυακή έρευνα

Ο κύριος στόχος της διαδικτυακής έρευνας ήταν να χαρτογραφήσει την κατάσταση σε σχέση με τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα και θέματα στην Κυπριακή κοινωνία και πολιτική. Ετοιμάστηκε ερωτηματολόγιο από τους εταίρους του έργου που κατόπιν μεταφράστηκε στις επίσημες γλώσσες των χωρών (για την Κύπρο στην Ελληνική, Τουρκική και Αγγλική γλώσσα). Χρησιμοποιήθηκε διαδικτυακή πλατφόρμα για την διεξαγωγή της έρευνας και τη συλλογή δεδομένων.

Στην Κύπρο, χρησιμοποιήθηκαν οι εξής μέθοδοι για διάχυση (α) κοινωνικά δίκτυα (αναρτήσεις και πληρωμένες διαφημίσεις), (β) απευθείας ηλεκτρονικά μηνύματα χρησιμοποιώντας τις ομάδες αλληλογραφίας της οργάνωσης, (γ) δελτίο τύπου και (δ) ζωντανή διαδικτυακή εκδήλωση.

Η Accept-ΛΟΑΤΙ Κύπρου διάχυσε πρόσκληση συμμετοχής στην έρευνα μέσω των κοινωνικών δικτύων της οργάνωσης (Facebook και Instagram), με επαναληπτικές δημοσιεύσεις μετά από μια βδομάδα. Στάλθηκαν ηλεκτρονικά μηνύματα στις ομάδες επικοινωνίας που συμπεριλαμβάνουν τα μέλη της Accept, υπουργεία, δημαρχεία, επιτρόπους, πολιτικούς θεσμούς, συντεχνίες, και οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. ΜΚΟ). Αποστέλλονταν μηνύματα υπενθύμισης κάθε δύο βδομάδες (έως τρεις υπενθυμίσεις) μέχρι τη λήξη της προθεσμίας της έρευνας.

Η Accept απέστειλε επίσης δελτίο τύπου, και στη διάχυση συνέβαλε και τοπικό διαδικτυακό περιοδικό δημοσιεύοντάς το στην ιστοσελίδα του. Για να

επιτευχθούν τα ελάχιστα απαιτούμενα ποσοστά¹, ιδιαίτερα όσον αφορά τις ποσοτώσεις συμμετεχόντων που αφορούσαν κρατικούς αξιωματούχους και εκπρόσωπους πολιτικών θεσμών, δημοσιεύτηκε πληρωμένη διαφήμιση στα κοινωνικά δίκτυα (με καθορισμένη ομάδα στόχο Κύπριους πολίτες ηλικίας 18-65+, με τον τομέα ενδιαφερόντων ορισμένο ως «δημόσια υπηρεσία», «κυβέρνηση», «πολιτική» και «πολιτικοί»). Η διαφήμιση αναρτήθηκε με επιτυχία κατά τη δεύτερη προσπάθεια, καθώς η πρώτη προσπάθεια απορρίφθηκε στη βάση της «αναφοράς σε πολιτικούς, θέματα που μπορούν να επηρεάσουν το αποτέλεσμα εκλογικής διαδικασίας, ή υφιστάμενης ή προτεινόμενης νομοθεσίας». Αφού έγιναν προσαρμογές, η Accept μπόρεσε να προωθήσει την έρευνα στις υποαντιπροσωπευόμενες κατηγορίες που χρειαζόταν για να φτάσει τους στόχους για τα ποσοστά συμμετοχής. Η διαδικτυακή εκδήλωση που μεταδιδόταν ζωντανά, που έλαβε χώρα τον Απρίλιο του 2020 και επικεντρώθηκε στην συζήτηση για το έργο στο σύνολό τους, αποτέλεσε την τελευταία μέθοδο διάχυσης της έρευνας. Εκπρόσωποι τεσσάρων από τα μεγαλύτερα πολιτικά κόμματα στην Κύπρο συμμετείχαν σε συζήτηση σε πάνελ αναφορικά με τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα και τη συμμετοχή των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων στην πολιτική σφαίρα. Τα κόμματα περιέγραψαν επίσης τις ατζέντες τους σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο.

Τη διαδικτυακή έρευνα επιχείρησαν 658 συμμετέχοντες, από τους οποίους 427 συμπλήρωσαν την έρευνα και 231 την άφησαν ατελή. Στη στατιστική ανάλυση συμπεριλάβαμε μόνο τις συμπληρωμένες απαντήσεις, και οι ατελής αποκλείστηκαν. Για την εξέταση των υποθέσεων, χρησιμοποιήσαμε κυρίως αναλύσεις χ^2 και one-way ANOVA.

2.3 Περιορισμοί

Ο σημαντικότερος περιορισμός της έρευνας αφορά τη χαμηλή συμμετοχή κρατικών αξιωματούχων και εκπροσώπων και των πολιτικών θεσμών, κάτι που μπορεί να οφείλεται στην εθελοντική συμμετοχή στην έρευνα καθώς και στην σημασία που δίνουν οι ομάδες αυτές στα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα. Σε απόλυτους αριθμούς, 19 εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών και 22 κρατικοί αξιωματούχοι συμμετείχαν στην έρευνα. Το ερωτηματολόγιο απάντησαν κυρίως νεαρά άτομα (82% ηλικίας μεταξύ 19-45), με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης (σχεδόν 80% συμπλήρωσαν την τριτοβάθμια

¹ Τα ελάχιστα ποσοστά για τις τέσσερες ομάδες στόχους καθορίστηκε ως: 5% για κρατικούς αξιωματούχους, 15% για εκπρόσωπους πολιτικών θεσμών, 25% για ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα, και 25% για το ευρύ κοινό.

εκπαίδευση). Ως αποτέλεσμα, το δείγμα ήταν περιορισμένο από άποψη διαφορετικότητας, με χαμηλή συμμετοχή από άτομα με βασικό επίπεδο εκπαίδευσης ή ηλικίας άνω των 45. Ακόμα ένας περιορισμός είναι η ποσοτική μέθοδος, που αφενός επιτρέπει την εξαγωγή γενικευμένων τάσεων, αλλά αφετέρου δεν ανταποκρίνεται στην πολυπλοκότητα του ρόλου των LGBTQI+ θεμάτων στην πολιτική. Αναφορικά με την έρευνα γραφείου, οι ερευνητές είναι και οι δύο Ελληνοκύπριοι, γεγονός που επηρεάζει την θεσιακότητα (positionality) των ερευνητών.

3. Έρευνα Γραφείου

Η αφετηρία μας ήταν η ανάλυση πλαισίου ώστε να διευκολύνει την κατανόηση της υφιστάμενης κατάστασης, καθώς και τη δυνατότητα να ξεκινήσουμε τη χαρτογράφηση των καθοριστικών σημείων που οδήγησαν στην παρούσα κατάσταση. Ιστορικά, η Κύπρος από επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1571–1878) έγινε Βρετανικό προτεκτοράτο το 1878, και κατόπιν Βρετανική αποικία το 1925. Η Βρετανική αποικιοκρατία τερματίστηκε το 1960, όταν η Κύπρος έγινε ανεξάρτητο κράτος. Κατά τα 14 πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας η Κύπρος βίωσε σημαντική κοινωνική και πολιτική αναταραχή, με αποτέλεσμα βίαιες συγκρούσεις ανάμεσα στις δύο κύριες εθνικές κοινότητες, του Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους. Το 1974, ως αποτέλεσμα στρατιωτικής παρέμβασης της Τουρκίας, το νησί διαιρέθηκε σε δύο μέρη, με τους Τουρκοκύπριους να εγκαταστάθηκαν στο βορρά και τους Ελληνοκύπριους στο νότο. Το 2004, η Κυπριακή Δημοκρατία έγινε πλήρες μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Λόγω της ντε φάκτο διαίρεσης που συνεχίζει, μόνο οι περιοχές κάτω από τον αποτελεσματικό έλεγχο της Δημοκρατίας συμμορφώνονται με τους κανόνες και νομοθεσία της ΕΕ. Ωστόσο, οι Κύπριοι υπήκοοι και στις δύο πλευρές θεωρούνται Ευρωπαίοι πολίτες.

Η ΛΟΑΤΚΙ+ ιστορία στο νησί ήταν εξίσου ταραχώδης. Η ομοφυλοφιλία που δεν ήταν ποινικό αδίκημα στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, όταν η Κύπρος ήταν ακόμα μέρος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας (Tanzimat) – ποινικοποιήθηκε βάσει του νόμου για Τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα (1885) που προώθησαν οι Βρετανοί Κυβερνήτες. Με την ανεξαρτησία το 1960, η νεοσύστατη Κυπριακή Δημοκρατία ενσωμάτωσε το νόμο στον Ποινικό της Κώδικα, μέχρι την αφαίρεσή του το 1998 στην Κυπριακή Δημοκρατία, και το 2014 στο βορρά.

Καθώς το νησί διαιρέθηκε και διαχωρίστηκε σε κάθε τομέα της δημόσιας ζωής μετά τη στρατιωτική παρέμβαση της Τουρκίας το 1974, είδαμε τις δύο κοινότητες να ακολουθούν διαφορετικές πορείες σε σχέση με το νομικό καθεστώς της ομοφυλοφιλίας. Επομένως, η κοινωνικοπολιτική ανάλυση που ακολουθεί παρουσιάζεται για την κάθε κοινότητα ξεχωριστά.

3.1 ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα και νομικό πλαίσιο στην Κυπριακή Δημοκρατία

Το θέμα της ομοφυλοφιλίας για πρώτη φορά μπήκε στο δημόσιο διάλογο στην σύγχρονη Κυπριακή πολιτεία το 1997, όταν το σημείο του Ποινικού Κώδικα που ποινικοποιούσε τις σεξουαλικές πράξεις μεταξύ ανδρών², τέθηκε για αναθεώρηση στην Κυπριακή βουλή. Το 1993, κατόπιν παραπόνου που υπέβαλε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) ο Κύπριος γκέι ακτιβιστής Αλέκος Μοδινός (*Μοδινός εναντίον Κύπρου*), το ΕΔΑΔ έκρινε ότι ο κώδικας παραβίαζε το Άρθρο 8 (το δικαίωμα στην προσωπική ζωή) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων³, που επικύρωσε η Κυπριακή Δημοκρατία το 1962. Το 1998, κατόπιν πίεσης από το Συμβούλιο της Ευρώπης, και ενόψει της αίτησης της Δημοκρατίας για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το Κυπριακό κοινοβούλιο ψήφισε τροποποίηση του νόμου και αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας. Η απόφαση ήταν αμφιλεγόμενη για την εποχή της, και προκάλεσε έντονες αντιδράσεις από ορισμένους τομείς της Κυπριακής Κοινωνίας.

Ο Αλέκος Μοδινός, ο ακτιβιστής που πήρε την υπόθεση στο ΕΔΑΔ, είχε προηγουμένως ιδρύσει την πρώτη οργάνωση στην Κύπρο για την υποστήριξη των γκέι δικαιωμάτων, το Απελευθερωτικό Κίνημα Ομοφυλοφίλων Κύπρου (ΑΚΟΚ), το 1987. Αποτέλεσε την κεντρική φιγούρα του κινήματος που τελικά οδήγησε στην αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας το 1998. Ο αναθεωρημένος νόμος, ωστόσο, δεν ήταν χωρίς προβλήματα: «ο τροποποιημένος νόμος ήταν πιο υποτιμητικός προς άτομα με προτίμηση στο ίδιο φύλο από τον προηγούμενο. Συμπεριλάμβανε ασαφείς πρόνοιες που σχεδιάστηκαν για να διασφαλίσουν ότι η ζωή ως ομοφυλόφιλος στην Κύπρο θα ήταν δυσκολότερη από πριν το 1998» (Kamenou, 2011:156). Πρόκειται για αναφορά σε πρόνοιες όπως την ηλικία συναίνεσης, που καθορίστηκε στα 18 για τους ομοφυλόφιλους άνδρες και 16 για τους υπόλοιπους. Η διάκριση στο νόμο αντιμετωπίστηκε το 2002 όταν η ηλικία συναίνεσης τροποποιήθηκε στα 17 έτη για όλους.

Η τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα το 1998 ξεκίνησε τη συζήτηση για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Αυτή τη στιγμή η Accept (που ιδρύθηκε το 2011) είναι η μόνο εγγεγραμμένη οργάνωση που εκπροσωπεί τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων που ζουν στην Κύπρο. Διοργανώνει την ετήσια πορεία Υπερηφάνειας από το 2014. Ενώ το κίνημα του Μοδινού ασχολήθηκε κυρίως με τη διασφάλιση της ιδιωτικότητας για τους ομοφυλόφιλους άνδρες, η Accept ανέλαβε ευρύτερη αποστολή, που συμπεριλαμβάνει εκπαίδευση, αντιμετώπιση της ομοφοβίας και της τρανσοφοβίας,

² Η γυναικεία ομοφυλοφιλία δεν ποινικοποιήθηκε ποτέ, επομένως ο νόμος αναφερόταν μόνο στην ανδρική ομοφυλοφιλία, βλ. Karayianni 2006: 257.

³ Για την απόφαση βλ. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-57834\"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{\)

ευαισθητοποίηση, ενδυνάμωση των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων και διασφάλιση των νομικών δικαιωμάτων. Η οργάνωση ενισχύει την ορατότητα της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας και της δίνει επίσημη φωνή.

Η Ευρωπαϊκή Οδηγία κατά των διακρίσεων ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία το 2004 ώστε να απαγορεύει διάφορες μορφές διακρίσεων στο χώρο εργασίας. Ο Περί Της Μεταχείρισης στην Απασχόληση και την Εργασία Νόμος του 2004 (Κύπρος, 2004) δημιούργησε ένα δίκτυο με κύριο στόχο την εξάλειψη των διακρίσεων στην εργασία βάσει φυλετικής ή εθνικής ταυτότητας, θρησκείας, πεποιθήσεων, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού. Ενώ ο νόμος βρίσκεται σε ισχύ από το 2004, περιστατικά διακρίσεων στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού στον εργασιακό χώρο συνεχίζουν να αναφέρονται (Nicolaidis, 2019). Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα περιστατικά δεν αφορούν μόνο διακρίσεις πρώτου βαθμού, αλλά και πιο συγκαλυμμένες μορφές συμπεριφορών διάκρισης που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Αξιολογήσεις διενεργεί η ILGA-Europe και η Επίτροπος Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και εκδίδεται έκθεση σε ετήσια βάση.

Η Accept πέτυχε δύο μεγάλα επιτεύγματα στην άσκηση πίεσης για νομοθετική αλλαγή: την τροποποίηση στη νομοθεσία για τη ρητορική μίσους, και τον νόμο για την πολιτική συμβίωση. Το πρώτο αφορούσε τμήμα το Τμήμα του Ποινικού Κώδικα 154 (I) του 2011, που ρυθμίζει τη ρητορική μίσους στην Κυπριακή Δημοκρατία. Ο νόμος ποινικοποιούσε κάθε πρόσωπο που υποκινεί βία ή μίσος εναντίον ατόμου ή ομάδας με βάση τη φυλή, το χρώμα, τη θρησκεία, την καταγωγή ή την εθνική ή εθνοτική καταγωγή. Κατόπιν της τροποποίησης το 2015, ο νόμος πλέον συμπεριλαμβάνει το σεξουαλικό προσανατολισμό και την ταυτότητα φύλου ως χαρακτηριστικά βάσει των οποίων μπορούν τα άτομα να υποστούν διακρίσεις. Η Accept τώρα ασκεί πιέσεις για περαιτέρω τροποποιήσεις, ώστε η νομοθεσία να ποινικοποιεί άμεσα τη διάκριση, αντί να βασίζεται στην απαίτηση για υποκίνηση βίας ή μίσους. Δεδομένης της παρούσας διατύπωσης στη νομοθεσία, είναι απίθανο να οδηγήσει σε καταδίκες στη βάση της ρητορικής μίσους προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα (όπως στην περίπτωση του Επισκόπου Μόρφου). Σύμφωνα με έκθεση για τη ρητορική μίσους από τον Κίνηση για Ισότητα, Στήριξη και Αντιρατσισμό - ΚΙΣΑ το 2019, οι διακρίσεις κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στην Κύπρο παραμένουν συχνό φαινόμενο · αυτό περιπλέκεται περαιτέρω από το γεγονός ότι «τα περιστατικά ρητορικής μίσους είτε δεν εντοπίζονται και καταγράφονται σωστά, είτε αν καταγράφονται σωστά τις περισσότερες φορές δεν διώκονται επειδή σύμφωνα με τις αρχές δεν τεκμηριώνονται» (KISA, 2019: 2018).

Το δεύτερο ορόσημο προς τα ίσα δικαιώματα για τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα αφορούσε την ψήφιση του Περί Πολιτικής Συμβίωσης Νόμου 184(Ι)/2015 (Κύπρος, 2015), που ρυθμίζει την πολιτική συμβίωση, ένα σημαντικό βήμα προς την αναγνώριση των ΛΟΑΤΚΙ+ συμβιώσεων.

Η ομογονεϊκότητα, από την άλλη παραμένει χωρίς νομική αναγνώριση. Για την ακρίβεια, η συζήτηση για τα δικαιώματα τεκνοθεσίας σε ζευγάρια του ιδίου φύλου συνειδητά προσπεράστηκε, ώστε να επιτρέψει την ψήφιση του νόμου για την πολιτική συμβίωση με λιγότερη αντιπαράθεση. Ο νόμος μάλιστα αναφέρει: «Πολιτική Συμβίωση που έχει συναφθεί δυνάμει των διατάξεων του παρόντος Νόμου, εξαιρουμένου του περί Υιοθεσίας Νόμου, έχει, τηρουμένων των αναλογιών, τα αντίστοιχα αποτελέσματα και συνέπειες ως εάν να είχε τελεστεί γάμος δυνάμει των διατάξεων του περί Γάμου Νόμου» (έμφαση δική μας). Ως εκ τούτου τα ζευγάρια που συνάπτουν πολιτική συμβίωση δεν επιτρέπεται να τεκνοθετήσουν ως παντρεμένο ζευγάρι. Επιπρόσθετα, δεν υπάρχουν επί του παρόντος πρόνοιες για ομογονεϊκό οικογενειακό προγραμματισμό μέσω Ιατρικά Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής (ΙΥΑ).

Σε σχέση με τα τρανς δικαιώματα, η Accept το παρόν διάστημα προωθεί νέα νομοθεσία που να διασφαλίζει το δικαίωμα οποιουδήποτε προσώπου άνω των 18 που αισθάνεται ότι η ταυτότητα φύλου του δεν αντιστοιχεί με το φύλο που αναγράφεται στα επίσημα έγγραφα να αιτείται για διόρθωση χωρίς να χρειάζεται να παρουσιάζει ιατρική τεκμηρίωση διάγνωσης, ορμονικής θεραπείας, ή εγχειρίσεις (ILGA-Europe, 2020). Το 2018, το Υπουργείο Εσωτερικών διένειμε οδηγίες για τη Νομική Αναγνώριση Φύλου στα επαρχιακά γραφεία. Στην απουσία επίσημης νομοθεσίας που να ρυθμίζει το θέμα, οι οδηγίες παραμένουν προαιρετικές. Παρόλα αυτά, σημειώνουμε ότι ορισμένα τρανς πρόσωπα συμπλήρωσαν επιτυχώς τις διαδικασίες διόρθωσης φύλου κατά το 2019, χωρίς να χρειαστεί να παρουσιάσουν ιατρικά πιστοποιητικά (ILGA-Europe, 2020).

Σε σχέση με τη διαχείριση των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων στον τομέα της εκπαίδευσης, κατά την τελευταία δεκαετία εφαρμόστηκε αριθμός προγραμμάτων στα δημόσια σχολεία για καταπολέμηση της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας. Το 2011, ο σεξουαλικός προσανατολισμός και η ταυτότητα φύλου ενσωματώθηκαν στη διδακτέα ύλη (κάτω από την αγωγή υγείας) σε επίπεδα προδημοτικής, δημοτικής, και στα πρώτα επίπεδα της μέσης εκπαίδευσης (γυμνάσιο). Επιπρόσθετα, το Υπουργείο Παιδείας εφάρμοσε σχέδιο κατά του εκφοβισμού για την προώθηση υποστηρικτικού

περιβάλλοντος για τα ΛΟΑΤΚΙ+ παιδιά⁴. Η κυβέρνηση υποστήριξε επίσης εργαστήριο (που αναπτύχθηκε από τρίτη πρωτοβουλία) όπου οι εκπαιδευτικοί δημοτικής και μέσης μπορούσαν να συμμετέχουν εθελοντικά, με το όνομα «Ασπίδα κατά της Ομοφοβίας» (Apostolidou, 2019). Ωστόσο, η έρευνα δείχνει ότι οι διακρίσεις στη βάση της ταυτότητας του φύλου, της έκφρασης του φύλου, και του σεξουαλικού προσανατολισμού παραμένουν διαδεδομένες. Πρόσφατη έρευνα που εστιάστηκε στις εμπειρίες εκπαιδευτικών υπέδειξε ότι η ομοφοβία στα σχολεία εκδηλώνεται μέσω του εκφοβισμού και της χρήσης υποτιμητικής γλώσσας προς τους μαθητές και το προσωπικό (Shoshilou & Vasiliou, 2016).

Όπως φαίνεται από το περιστατικό με τον Επίσκοπο Μόρφου, η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία διατηρεί συντηρητική, αντι-ΛΟΑΤΚΙ+ στάση που επηρεάζει σημαντικά το δημόσιο λόγο. Δελτίο τύπου που εξέδωσε η Εκκλησία το Μάιο 2014 (Ιερά Σύνοδος Κύπρου, 2014), πριν την πρώτη πορεία Υπερηφάνειας ήταν κατηγορηματική: η ομοφυλοφιλία θεωρείται διαστροφή και έτσι πρέπει να αντιμετωπίζεται (Cyprus-Mail, 2014). Η Εκκλησία προχώρησε ακόμα ώστε να συνδέσει την ομοφυλοφιλία με το Κυπριακό πρόβλημα· σε καιρούς που οι εθνικές και θρησκευτικές μας ταυτότητες είναι κάτω από «επίθεση», ανέφερε το δελτίο τύπου, η αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας αποτελεί προσβολή για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια⁵.

3.2 ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα και νομικό πλαίσιο σε περιοχές έξω από τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στο βορρά, η δημόσια συζήτηση γύρω από τα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα ξεκίνησε το 2007 όταν ιδρύθηκε η οργάνωση με το όνομα Πρωτοβουλία Κατά της Ομοφοβίας (Homofobiye Karşı İnisiyatif, HOKI). Την επόμενη χρονιά, η HOKI ξεκίνησε να ασκεί πιέσεις προς την κυβέρνηση για κατάργηση του νόμου που ήταν αποκύημα της Βρετανικής αποικιοκρατικής κληρονομιά, ο οποίος ποινικοποιούσε τις ομόφυλες πράξεις.

⁴ Δεν γίνεται αναφορά στη διάκριση που βιώνουν τα παιδιά των ΛΟΑΤΚΙ+ γονιών.

⁵ Για μια παλαιότερη συζήτηση σε σχέση με την ομοφυλοφιλία και το εθνικό πρόβλημα (και ταυτότητα), βλ. Philaretou, Phellas & Karayanni, 2006.

Το 2011, επτά άνδρες συνελήφθησαν σε διαφορετικά περιστατικά και κατηγορήθηκαν ότι συμμετείχαν σε «παρά φύση συνουσία». Ένας εκ των επτά ήταν κρατικός αξιωματούχος της Κυπριακής Δημοκρατίας που από τότε παραιτήθηκε από τη θέση του. Κατά τη διάρκεια των ακροάσεων, όλοι οι κρατούμενοι, εκτός του κρατικού αξιωματούχου, ανέφεραν σωματική βία από την αστυνομία. Στο τέλος αφέθηκαν ελεύθεροι με εγγύηση. Η ΗΟΚΙ καταδίκασε δημόσια τα περιστατικά και δήλωσε ότι «η παρούσα νομοθεσία ουσιαστικά δεν προστατεύει τα δικαιώματα των παιδιών ή τα δικαιώματα των ανθρώπων να ελέγχουν το σώμα τους. Στοχεύει να προστατεύσει την 'ηθική' της κοινωνίας» (History of QCA, 2019).

Το Μάρτιο του 2012, η ΗΟΚΙ μετονομάστηκε σε Κουίρ Σύνδεσμο Κύπρου (Kuir Kıbrıs Derneği). Η Kuir Kıbrıs στοχεύει να προωθήσει τα ίσα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στην Κύπρο και να εξαλείψει τις διακρίσεις στη βάση του φύλου, της έκφρασης του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας του φύλου. Το πιο πάνω περιστατικό οδήγησε τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα να ασκήσει μεγαλύτερη πίεση για την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας. «στις 27 Ιανουαρίου 2014, οι νομοθέτες στη Βόρεια Κύπρο κατήργησαν τις πρόνοιες του Ποινικού Κώδικα που τιμωρούν τις συναινετικές σεξουαλικές πράξεις μεταξύ ενήλικων ανδρών με πέντε χρόνια φυλάκιση, και αντί αυτού υιοθέτησαν νέες πρόνοιες που ποινικοποιούσαν το λίβελο στη βάση μίσους προς τον πραγματικού ή αντιληπτού σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας και έκφρασης φύλου» (History of QCA, 2019).

Η πρώτη πορεία υπερηφάνειας στη Βόρεια Κύπρο διοργανώθηκε από την Kuir Kıbrıs το 2014. Παρά την αυξανόμενη ορατότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ θεμάτων, και τη νομική αλλαγή με την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας, οι επιθέσεις κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων δεν έχουν ούτε εξαλειφθεί ούτε αντιμετωπιστεί επαρκώς σε θεσμικό επίπεδο λόγω της απουσίας αποτελεσματικής εφαρμογής του νόμου (History of QCA, 2019).

Η «Βόρεια Κύπρος» δεν αναγνωρίζεται ως κράτος από τα διεθνή σώματα, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα την πολιτική και οικονομική εξάρτηση από την Τουρκία⁶ (Navaro, 2012). Ως αποτέλεσμα, τα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα μπορούν να συζητηθούν σε σχέση με την αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει την κατάσταση στο βορρά. Στη μελέτη του Kramer, εκπρόσωπος της Kuir Kıbrıs συζήτησε το θέμα της μη αναγνώρισης που επηρεάζει τους Κύπριους που ζουν στο βορρά, ως επιπρόσθετο παράγοντα που

⁶ Μέσα από τα χρόνια, η Ελληνοκυπριακή κοινότητα καθιέρωσε την Ελλάδα ως «μητέρα πατρίδα» και η Τουρκοκυπριακή κοινότητα καθιέρωσε την Τουρκία ως «μητέρα πατρίδα».

περιπλέκει περαιτέρω τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα. Με δικά της λόγια, «[...] νιώθουμε την καταπίεση που προέρχεται από την Τουρκία ολοένα και περισσότερο. Τώρα μεταφέρουν όλα τα θρησκευτικά ζητήματα εδώ» (Kramer, 2017: 122). Φαίνεται πώς για τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα, η καταπίεση είναι πολύπλευρη. Συγκεκριμένα «τους κούρ τους κυβερνά η ντουλάπα, [...] η διεθνώς καταγεγραμμένη ομοφοβία του Τουρκικού στρατού, [...] και παρωχημένη εθνικιστική ρητορική που υποστηρίζει το status quo». (Kramer, 2017: 122).

Το Σεπτέμβριο του 2019, η Kuir Kibris και η Accept έθεσαν θεμέλια σύμπραξης και συνεργασίας μέσα από την υπογραφή μνημονίου. Οι δύο οργανώσεις συνεργάστηκαν επίσης σε ορισμένες πτυχές του παρόντος έργου (π.χ. διάχυση έρευνας και συλλογή δεδομένων). Η συνεργασία τους θέτει προοπτικές για μελλοντικές συντονισμένες προσπάθειες να αντιμετωπιστούν τα ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα και στις δύο κοινότητες.

3.3 Θεσμοί που εργάζονται με τα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα

Όπως αναφέρθηκε, η έρευνα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο είναι περιορισμένη· παρόλα αυτά, οι θεσμοί εστιάζονται ολοένα και περισσότερο και θέματα που σχετίζονται με τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, που οδηγεί σε μεγαλύτερη ορατότητα γύρω από τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Το πρόγραμμα Σπουδών Φύλου στο Πανεπιστήμιο Κύπρου προσφέρει μεταπτυχιακά προγράμματα στην κριτική σπουδή και έρευνα θεμάτων φύλου από το 2012. Η δημοτικότητα το προγράμματος έχει αυξηθεί, και λειτουργεί ως πλατφόρμα για ακτιβιστικά κινήματα, ακαδημαϊκές δημοσιεύσεις, πολιτισμικά και δημιουργικά έργα που σχετίζονται με το φύλο.

Επιπρόσθετα, αρκετά Ευρωπαϊκά σώματα, που συμπεριλαμβάνουν τον Οργανισμό για τα Θεμελιώδη Δικαιώματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA) και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, διενεργούν τακτικά έρευνες σχετικά με θέματα σχετικά με ΛΟΑΤΚΙ+ στα κράτη μέλη. Μέχρι στιγμές, οι έρευνες υποδεικνύουν μια διαρκή ανάγκη για πολιτική μεταρρύθμιση στην Κύπρο, και δείχνουν ότι στην Κύπρο υπάρχει ακόμα μακρύς δρόμος σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες.

3.4 Δημόσια αντίληψη για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα

Η παρούσα έκθεση συντάσσεται δύο δεκαετίες μετά την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας στην Κύπρο, και μόλις τέσσερα χρόνια από τη θέσπιση του νόμου

που αναγνωρίζει την πολιτική συμβίωση για άτομα ιδίου φύλου. Σε αυτό το πλαίσιο, η έννοια των «ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων στην Κύπρο», αντιπροσωπεύει σχετικά πρόσφατο αξίωμα στο κοινωνικό φαντασιακό. Αυτό δεν δικαιολογεί με οποιοδήποτε τρόπο τις διακρίσεις που απευθύνονται προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα. Παρόλα αυτά, μια αναγνώριση του πλαισίου μπορεί να προσφέρει καλύτερη κατανόηση της παρούσας κατάστασης, καθώς και να προσδιορίσει τις βέλτιστες πρακτικές.

Όπως υποδεικνύει η πιο πρόσφατη ετήσια ανασκόπηση της ILGA-Europe (ILGA-Europe, 2020), μόνο 31% των συνολικών ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων (βλ. υποσημείωση 2) έχει διασφαλιστεί με νομικούς μηχανισμούς στην Κύπρο. Αυτό το 31% αποτελείται από τρία ορόσημα: Τον Περί Ίσης Μεταχείρισης στην Απασχόληση και στην Εργασία νόμο, τον Περί Πολιτικής Συμβίωσης Νόμο, και τον νόμο για εγκλήματα μίσους.

Όσον αφορά την αντίληψη για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, τονίζουμε τα ακόλουθα: σε Ευρωπαϊκή έρευνα που απευθυνόταν σε ΛΟΑΤ πρόσωπα, ο FRA ρώτησε τους συμμετέχοντες αν είχαν επίγνωση για προγράμματα και εκστρατείες ευαισθητοποίησης που να απευθύνονται στις διακρίσεις κατά των ΛΟΑΤ προσώπων, τρανς ή ΛΟΑΤ προσώπων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες. Και στις τρεις περιπτώσεις, η Κύπρος ως χώρα βρισκόταν στην τελευταία θέση (FRA, 2014: 46), κάτι που δείχνει ότι οι κυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί οργανισμοί έχουν κάνει ελάχιστα για να προωθήσουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Η ίδια έρευνα εξέτασε την προστασία κατά των διακρίσεων στην εργασία, και έδειξε ότι τα ΛΟΑΤ πρόσωπα είχαν σχετική άγνοια για την ύπαρξη νομοθεσίας που τους προστατεύει. Μόνο 24% των συμμετεχόντων απάντησαν ότι γνωρίζουν πως μπορούν να κινηθούν νομικά κατά συμπεριφορών διάκρισης από τον εργοδότη τους. (FRA, 2014: 43-44).

Προχωρώντας στις αντιλήψεις στο ευρύ κοινό σε σχέση με τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, στρεφόμαστε σε μια ιδιαίτερα αποκαλυπτική έκθεση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019) που εστιάστηκε στην κοινωνική αποδοχή των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. 32% των Κύπριων συμμετεχόντων, πίστευε ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα δεν πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα ετεροφυλόφιλα άτομα (ο μέσος όρος στην ΕΕ ήταν 20%), 55% των συμμετεχόντων διαφώνησαν απόλυτα με τη δήλωση «δεν υπάρχει τίποτα μεμπτό σε μια σεξουαλική σχέση ανάμεσα σε δύο άτομα του ιδίου φύλου» (μέσος όρος ΕΕ, 24%), 60% πίστευαν ότι οι ομόφυλοι γάμοι δεν πρέπει να επιτρέπονται στην Ευρώπη (μέσος όρος ΕΕ 26%), και 39% πίστευαν ότι τα transgender και transexual πρόσωπα δεν πρέπει να επιτρέπεται να αλλάζουν τα επίσημα έγγραφά τους ώστε να συνάδουν με την

εσωτερική ταυτότητα φύλου (μέσος όρος ΕΕ 29%). Αυτό συνάδει με άλλες έρευνες που δείχνουν ότι η ομοφοβία παραμένει διαδεδομένη στην Κυπριακή κοινωνία και ότι οι αρνητικές απόψεις που προωθεί η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία συνεχίζει να επηρεάζει τις αντιλήψεις αυτές (Apostolidou 2019, Shoshilou & Vasiliou, 2016).

Στον πολιτικό χώρο, η ομοφοβία κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων αποτελεί φαινόμενο που παρατηρείται συχνά, συνήθως με άμεσες προσβολές ή αστεία υπονοούμενα για την ομοφυλοφιλία. Εκτός από το ότι αποτελεί διάκριση, αυτό υποδεικνύει τη συνολική στάση που τηρούν οι πολιτικοί και των κρατικοί αξιωματούχοι προς τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Σύμφωνα με το FRA, οι πολιτικοί χρησιμοποιούν προσβλητική γλώσσα όταν συζητούν θέματα που σχετίζονται με την ομοφυλοφιλία μέχρι και σε βαθμό 60% (μέσος όρος ΕΕ 44%) ενώ τα αστεία χρησιμοποιούνται μέχρι και 56% (μέσος όρος ΕΕ 37%). Ένας πολιτικός μάλιστα σημείωσε «επειδή συναντάμε στην κοινωνία μας και παιδόφιλους, κτηνοβάτες, νεκρόφιλους και εγκληματίες, θα πρέπει το κράτος να προσδώσει στις πράξεις τους έννομες συνέπειες;» (Καφετζή, 2015, Ioannidou, 2019). Όταν ένας δημοσιογράφος χαρακτήρισε τη δήλωση ως «ρητορική μίσους», ο πολιτικός κινήθηκε νομικά για λίβελο. Το δικαστήριο αποφάνθηκε υπέρ του δημοσιογράφου, χαρακτηρίζοντας τα σχόλια «εύλογα και έντιμα» (Ioannidou, 2019). Η απόφαση του δικαστηρίου τεκμηριώνει μια πολύ πρόσφατη μετατόπιση στην αντίληψη των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων. Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι η παρουσία γυναικών πολιτικών συμπίπτει με μικρή αύξηση της προοδευτικότητας στα Κυπριακά πολιτικά κόμματα⁷.

3.5 Συμπεριφορές διάκρισης κατά των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων

Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι συμπεριφορές διάκρισης δεν είναι σπάνιο φαινόμενο στην Κυπριακή κοινωνία, είτε στο χώρο εργασίας, είτε τα σχολεία, είτε στην πολιτική. Οι Ευρωπαϊκές μελέτες και τα δεδομένα που συλλέγουν οι ΜΚΟ που στηρίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα δείχνουν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα συχνά παρενοχλούνται ή δέχονται βία στη βάση του σεξουαλικού του προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου. Η έρευνα του FRA για τα ΛΟΑΤΙ θέματα (FRA, 2014)

⁷ Στη διαδικτυακή συζήτηση που διοργανώθηκε στο πλαίσιο του έργου, και οι τέσσερις εκπρόσωποι πολιτικών κομμάτων που συμμετείχαν ήταν γυναίκες. Παρουσίασαν πολύ υποστηρικτική στάση προς το έργο.

έδειξε ότι 56% των συμμετεχόντων στην Κύπρο ανέφεραν ότι δέχτηκαν παρενόχληση ή διάκριση στη βάση του σεξουαλικού τους προσανατολισμού (FRA, 2014: 26). Αυτό συνάδει με πιο πρόσφατη έρευνα όπου 67% (μέσος όρος ΕΕ 53%) των συμμετεχόντων ανέφεραν ότι οι διακρίσεις στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού είναι διαδεδομένες στην Κύπρο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019: 64). Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν αν παρατήρησαν αρνητικά σχόλια στο σχολικό πλαίσιο επειδή ένας συμμαθητής ή δάσκαλος θεωρείται ΛΟΑΤΚΙ+: 75% των συμμετεχόντων παρατήρησαν αρνητικά σχόλια επειδή κάποιος συμμαθητής θεωρείτο ΛΟΑΤΚΙ+, και 86% παρατήρησαν αρνητικά σχόλια επειδή ένας δάσκαλος θεωρείτο ΛΟΑΤΚΙ+ (FRA, 2019: 38).

Προχωρώντας στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα με υπόβαθρο εθνικής ή πολιτισμικής μειονότητας, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η Κυπριακή κοινωνία ήδη χαρακτηρίζεται γενικά ως μη ανεκτική σε εθνικές μειονότητες (Georgiadou, 2019). Σύμφωνα με την έκθεση της ΚΙΣΑ «[...] δεν υπάρχει σύστημα παρακολούθησης σε σχέση με τις ρατσιστικές διακρίσεις και βία, ενώ υπήρχε λιγιστό ενδιαφέρον για τη ρατσιστική θυματοποίηση (ή ακόμα και άλλα ήδη εγκληματικής θυματοποίησης) μεταναστών και άλλων εθνικών κοινοτήτων στην Κύπρο» (Kassimeri & Chowdhury, 2016: 3). Δεν υπάρχουν επί του παρόντος επίσημες εκθέσεις που να λαμβάνουν υπόψη τη διατομή της διάκρισης στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου με το εθνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο. Παρόλα αυτά, η διεθνής βιβλιογραφία μας πληροφορεί ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα που προέρχονται από υπόβαθρο εθνικών και πολιτισμικών μειονοτήτων συχνά θυματοποιούνται και υπόκεινται και σε ρατσισμό και ομοφοβία (Harper, Jernewall & Zea, 2004). Ενώ χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για να διακριβώσει την έκταση των διακρίσεων που βιώνουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα που προέρχονται από υπόβαθρο εθνοτικής και πολιτισμικής μειονότητας που ζουν στην Κύπρο είναι πολύ πιθανόν να βιώνουν τέτοιες εμπειρίες, αντιμετωπίζοντας επιπρόσθετα εμπόδια λόγω της ιδιότητας τους ως μειονότητα. Σύμφωνα με μη δημοσιευμένη έκθεση της UNHCR (2020), επί του παρόντος η Υπηρεσία Ασύλου δεν τηρεί στατιστικά δεδομένα σε σχέση με τη ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητα των προσφύγων και δεν υπάρχει ολοκληρωμένη διαδικασία αξιολόγησης της ευαλωτότητας για νέους αιτητές. Σύμφωνα με την έκθεση «το αποτέλεσμα είναι ότι οι ανάγκες των ΛΟΑΤΚΙ αιτητών ασύλου δεν εντοπίζονται με την παραπομπή στα κέντρα υποδοχής, και μπορεί να αντιμετωπίζουν κινδύνους, συμπεριλαμβανομένων των συχνά συνωστισμένων και απομονωμένων κέντρων υποδοχής ή κέντρα κράτησης μεταναστών. Τα ΛΟΑΤΚΙ πρόσωπα μπορεί να υπόκεινται σε παρενόχληση, διακρίσεις, κοινωνικό αποκλεισμό ή ακόμα και βία σε τέτοια πλαίσια» (UNHCR, 2020: 1).

3.6 Συμμετοχή των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στην πολιτική

Τον Ιούνιο του 2019, ενόψει Ευρωεκλογών, η Accept απέστειλε ερωτηματολόγιο στους Κύπριους υποψήφιους Ευρωβουλευτές, καλώντας τους να τοποθετηθούν σε θέματα που αφορούν τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα. Μόνο 10 από τους 36 υποψήφιους ανταποκρίθηκαν, και «αξιίζει να σημειωθεί είναι ότι κανένας από το κυβερνών κόμμα, τον ΔΗ.ΣΥ. [Δημοκρατικός Συναγερμός/φιλελεύθεροι-συντηρητικοί] (ILGA-Europe, 2020). Όσον αφορά το ευρύ κοινό, σχεδόν μισοί από τους συμμετέχοντες (44%) στην έρευνα της Επιτροπής ανέφεραν ότι θα ένιωθαν άβολα αν ένα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπο εκλεγόταν στο υψηλότερο πολιτικό αξίωμα στην Κύπρο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019: 10).

Ενώ τόσο οι πολιτικοί όσο και το ευρύ κοινό φαίνονται σχετικά εχθρικοί προς τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και τα δικαιώματά τους, μια θετική εξέλιξη αποτελεί ο διορισμός, το 2018, του πρώην προέδρου της Accept Κώστα Γαβριηλίδη ως Συμβούλου του Προέδρου της Δημοκρατίας για θέματα «Προώθησης της Πολυπολιτισμικότητας, της Αποδοχής και του Σεβασμού στη Διαφορετικότητα», κίνηση που δείχνει ότι η κατάσταση έχει αρχίσει να παρουσιάζει μετατόπιση (Kades, 2018). Πέρα όμως από το διορισμό, δεν υπάρχουν άλλα άτομα που να συμμετέχουν στην πολιτική σκηνή (πολιτικά κόμματα ή κυβέρνηση) που να ταυτίζονται ανοικτά ως ΛΟΑΤΚΙ+.

Η αδύναμη προώθηση των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων, η έλλειψη γνώσης για την υφιστάμενη νομοθεσία που προστατεύει τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, και το αφιλόξενο περιβάλλον για ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα που επιθυμούν να συμμετέχουν στη δημόσια σφαίρα, πρέπει να ερμηνευτούν διαμέσου ενός ευρύτερου φακού. Προς το παρόν, φαίνεται ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα δεν είναι ανοικτά για την ταυτότητά τους. Μόνο 4% των ατόμων που ταυτίζονται ως ΛΟΑΤΚΙ+ στην Κύπρο ανέφεραν ότι είναι πάντα ανοικτοί για τη ΛΟΑΤΚΙ+ ταυτότητά τους, ενώ 64% των ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετεχόντων ανέφεραν ότι δεν είναι ποτέ ανοικτοί για την ταυτότητά τους (FRA 2014: 81).

3.7 Η ανάγκη για πολιτική μεταρρύθμιση

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων από τις τέσσερις ομάδες στόχους φαίνεται να συμφωνούσε σε ένα θέμα, στο ότι υπάρχει ανάγκη για ΛΟΑΤΚΙ+ πολιτική μεταρρύθμιση. Παρόλο που υπήρχαν εμφανείς αποκλίσεις ανάμεσα στις απαντήσεις

των συμμετεχόντων, εντοπίσαμε μια γενική τάση προς τη συμπερίληψη και προώθηση της εφαρμογής της νομικής ισότητας για τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα.

Όπως υποδεικνύει η ετήσια έκθεση της ILGA-Europe (2020), η Κύπρος έχει ακόμα μακρύ δρόμο όσον αφορά τη μεταρρύθμιση σε νόμους και πολιτικές που έχουν άμεση επίπτωση στα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+, και συγκεκριμένα από πλευράς: ισότητας και μη-διάκρισης, οικογένειας, εγκλήματα και ρητορική μίσους, νομική αναγνώριση φύλου και σωματική ακεραιότητα, χώρο στην κοινωνία των πολιτών, και άσυλο. Κατά τη διάρκεια της συζήτησης πάνελ που διενεργήθηκε στα πλαίσια του παρόντος έργου⁸, οι εκπρόσωποι από τα πολιτικά κόμματα πρότειναν σειρά βημάτων ως βήματα προς την επίτευξη της πολιτικής αλλαγής. Οι εισηγήσεις συμπεριλαμβάνουν τη δημιουργία ΛΟΑΤΚΙ+ ομάδων εντός των πολιτικών κομμάτων και την καθιέρωση εθνικής επιτροπής με 10ετή ατζέντα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι 86% των ατόμων στην Κύπρο πιστεύουν ότι τα θετικά μέτρα για την προώθηση του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων παραμένουν σπάνια, ενώ 85% πιστεύουν ότι το ίδιο ισχύει για τα ανθρώπινα δικαιώματα των τρανς προσώπων (FRA, 2014: 109), η ανάγκη για τις μεταρρυθμίσεις αυτές δεν μπορεί να υπερτονιστεί.

Στη διαδικασία αναγνώρισης της ανάγκης για πολιτική μεταρρύθμιση, είναι σημαντικό να τεθούν ερωτήματα για την αποτελεσματικότητα της ήδη υφιστάμενης νομοθεσίας. Όπως υποδεικνύεται από τους συμμετέχοντες στο Ειδικό Ευρωπαϊκό Ευρωβαρόμετρο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019: 173), η Κύπρος – μαζί με τη Γαλλία – έχει το υψηλότερο ποσοστό κατοίκων (40% και στις δύο), που θεωρούν ότι οι προσπάθειες της χώρας δεν είναι αποτελεσματικές ως προς την καταπολέμηση όλων των μορφών διάκρισης.

⁸ Τέσσερις πολιτικοί συμμετείχαν στη διαδικτυακή εκδήλωση συζητώντας τις θέσεις τους – όπως και των κομμάτων τους – σχετικά με τα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα και τη ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετοχή στην πολιτική.

4. Ευρήματα Διαδικτυακής Έρευνας

Το δείγμα αποτελείται από 427 συμμετέχοντες, εκ των οποίων 77% ταυτίζονται ως cisgender (43% γυναίκες και 34% άνδρες), 1% ως τρανς (7 άνδρες και 1 γυναίκα), και 4% genderqueer. Δέκα (10%) των συμμετεχόντων δεν διευκρίνισαν το φύλο τους, και 5% δεν ήθελαν να απαντήσουν την ερώτηση. Τρία (3%) του δείγματος ταυτίστηκαν ως ίντερσεξ. Όσον αφορά την ηλικία, 3,5% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι ανήκαν στην ηλικιακή κατηγορία 15-18 ετών, 58% νεαροί ενήλικες (22% 19-25 ετών και 36% 26-35 ετών), 32,5% μεσήλικες (25,5% 36-45 ετών και 7% 46-55 ετών), 4% ήταν 55-65 ετών και μόνο 2% 66-75 ετών. Όσον αφορά το εκπαιδευτικό επίπεδο, οι πλείστοι συμμετέχοντες (84%) ήταν κάτοχοι πανεπιστημιακού πτυχίου, εκ των οποίων το 19% κάτοχοι διδακτορικού ή αντίστοιχου τίτλου, και 9% ήταν απόφοιτοι ανώτερων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, 3% ήταν απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης, 2% ακόμα φοιτούσαν στην μέση εκπαίδευση και ακόμα 2% στην τεχνική εκπαίδευση. Όσον αφορά την κατανομή των ομάδων στόχων, 163 συμμετέχοντες ταυτίστηκαν ως ΛΟΑΤΚΙ+ και 223 πρόσωπα ταυτίστηκαν ως ευρύ κοινό. Είκοσι δύο (22) συμμετέχοντες ήταν κρατικοί αξιωματούχοι (5% του δείγματος), εκ των οποίων 7 ταυτίστηκαν ως ΛΟΑΤΚΙ+ και 2 σημείωσαν την επιλογή «δεν επιθυμώ να απαντήσω». Δεκαεννέα (19) συμμετέχοντες ήταν εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών (4,4% του δείγματος), εκ των οποίων μόνο 1 ταυτίστηκε ως ΛΟΑΤΚΙ+.

4.1 Αντιλήψεις για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα

Επίγνωση των δικαιωμάτων

Η πρώτη σειρά ερωτήσεων στην έρευνα απευθύνθηκε στα επίπεδα επίγνωσης για τις τέσσερις ομάδες στόχους γύρω από την τρέχουσα κατάσταση για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα στην Κύπρο. Στις πρώτες τέσσερις ερωτήσεις, οι διαφορές ανάμεσα στις ομάδες ήταν στατιστικά σημαντικές για την πολιτική συμβίωση ($p = .025$), το γάμο ομοφύλων ($p < .001$), την αναδοχή παιδιών ($p = .037$) και την τεκνοθεσία ($p = .01$). Πιο συγκεκριμένα, οι απαντήσεις έδειξαν ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα είχε περισσότερη επίγνωση από την αναμενόμενη⁹ για την παρούσα κατάσταση σε σχέση με τα δικαιώματά τους, ενώ το ευρύ κοινό είχε λιγότερη επίγνωση από την αναμενόμενη. Στην ερώτηση για το κατά πόσον οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι είναι νόμιμο να αλλάξουν το φύλο τους στα επίσημα έγγραφα στην Κύπρο, οι ομάδες στόχοι παρουσίασαν παρόμοια απόκλιση ($p = .023$), κυρίως γιατί η ΛΟΑΤΚΙ+

⁹ Όταν αναφερόμαστε σε «αναμενόμενο», εννοούμε την αναμενόμενη τιμή όπως υπολογίζεται από την υπόθεση ανεξαρτησίας ανάμεσα στις απόψεις των ομάδων στόχων.

κοινότητα παρουσιάζεται πιο σίγουρη από την αναμενόμενη τιμή, σε αντίθεση με το ευρύ κοινό που παρουσιάστηκε λιγότερο σίγουρο από το αναμενόμενο. Από την άλλη, η στατιστική διάφορα όσον αφορά την άποψη για την προστασία από τις ιατρικές παρεμβάσεις «κανονικοποίησης» ($p < .001$) οφείλεται στο ότι οι κρατικοί αξιωματούχοι και εκπρόσωποι από τα πολιτικά κόμματα, φαίνεται να είναι περισσότερο πεπεισμένοι από τις υπόλοιπες ομάδες ότι υπάρχει σχετική προστασία. Η μόνη ερώτηση (από την πρώτη σειρά ερωτήσεων) που δεν παρουσίασε στατιστικά σημαντική διαφορά ήταν για το θέμα της νομικής προστασίας κατά των διακρίσεων ($p = .29$). Για την ερώτηση κατά πόσον υπάρχει νομική προστασία κατά των εγκλημάτων μίσους, υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις τέσσερις ομάδες στόχους ($p < .001$): Η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα παρουσιάζεται να πιστεύει ότι έχουν προστασία έναντι των εγκλημάτων μίσους, ενώ το ευρύ κοινό παρουσιάζεται πιο μπερδεμένο ως προς αυτό το ζήτημα. Μεγάλο ποσοστό των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων και από το ευρύ κοινό (25% συνολικά) απάντησαν «δεν είμαι σίγουρος/η» κατά πόσον τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα προστατεύονται νομικά από τις διακρίσεις και τα εγκλήματα μίσους.

Απόψεις για τα δικαιώματα

Και οι τέσσερις ομάδες φαίνεται να εκφράζουν έντονη συμφωνία ότι οι άνθρωποι πρέπει να νιώθουν σε θέση να εκφράσουν ελεύθερα το σεξουαλικό τους προσανατολισμό και/ή την ταυτότητα φύλου, δεν πρέπει να χάνουν τη δουλειά τους ή ευκαιρίες στην εργασία επειδή είναι ΛΟΑΤΚΙ+, και ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα cisgender ετεροφυλόφιλα πρόσωπα και να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης. Ωστόσο, στις υπόλοιπες ερωτήσεις σε αυτή τη συστοιχία ερωτήσεων, παρουσιάστηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Σε σχέση με τη νομιμότητα του ομόφυλου γάμου ($p = .002$), η διαφορά οφείλεται στο ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα παρουσίασε υψηλότερα ποσοστά συμφωνίας από ότι το ευρύ κοινό. Σε σχέση με την αναδοχή παιδιών και τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια, η διαφορά είναι επίσης στατιστικά σημαντική (και στις δύο περιπτώσεις $p = .001$) ανάμεσα στις απόψεις των τεσσάρων ομάδων. Σύμφωνα με τις δοκιμασίες post-hoc, η στατιστικά διαφορά οφείλεται στο ότι οι ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες είχαν πιο έντονες απόψεις για το θέμα από τους εκπρόσωπους των πολιτικών θεσμών και από το ευρύ κοινό. Σε σχέση με την εκπροσώπηση της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στην πολιτική ζωή και κατά πόσον η εκπροσώπηση είναι επαρκής, η στατιστικά σημαντική διαφορά ($p < .001$) έδειξε ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και το ευρύ κοινό έχουν πιο έντονη άποψη ως προς το θέμα από ότι οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών και οι κρατικοί αξιωματούχοι.

4.2 Ύπαρξη διακρίσεων

Φαίνεται να υπάρχει συμφωνία ανάμεσα στις τέσσερες ομάδες ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα στην Κύπρο γενικά δεν είναι αποδεκτή ($p \approx .352$). Ορισμένοι συμμετέχοντες επέλεξαν να επεκταθούν ως προς τις απόψεις τους. Κάποιοι συμμετέχοντες σχολίασαν την προέλευση των κοινωνικών επιρροών: «Σημαντικό ποσοστό των Κυπρίων είναι ομοφοβικοί και αντιφεμινιστές. Υπάρχει μεγάλη διάκριση και μίσος κατά των ΛΟΑΤΚΙ στην κοινωνία. Αυτό είναι ντροπή γιατί καθοδηγείται από τους πολιτικούς μας και από την Εκκλησία» (συμμετέχουσα από το ευρύ κοινό¹⁰). Ορισμένοι συμμετέχοντες τόνισαν ότι τα πλείστα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα μένουν ακόμα στη ντουλάπα: «Έχω ΛΟΑΤΚΙ+ φίλους που ακόμα δεν είναι ανοικτοί στις οικογένειές τους επειδή φοβούνται τις συνέπειες. Αυτό δεν θα το αποκαλούσα αποδοχή» (συμμετέχοντας από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα). Τέλος, ορισμένοι συμμετέχοντες εξέφρασαν τη θέση ότι η «αποδοχή» είναι ασαφής όρος: «Υπάρχει μόνο μια εικόνα αποδοχής, επειδή είναι η «μοντέρνα» προσέγγιση. Βαθιά ριζωμένες παρανοήσεις, προκατειλημμένες αντιλήψεις, και δυστυχώς συμπεριφορές είναι παντού» (συμμετέχοντας από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα).

Οι ομάδες στόχοι φαίνεται να συμφωνούν για πολλές ερωτήσεις και περιστατικά διάκρισης. Συμφωνούν ότι οι άνθρωποι «μερικές φορές» αποκλείονται από εκδηλώσεις ή δραστηριότητες ($p = .661$), δέχονται σωματικές επιθέσεις ($p = .725$) ή πέφτουν θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης ($p = .805$) επειδή θεωρείται ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+. Πιστεύουν επίσης ότι «μερικές φορές» οι σωματικές επιθέσεις απευθύνονται προς ένα άτομο για τον ίδιο λόγο ($p = .314$). Από την άλλη, οι τέσσερις ομάδες στόχοι διαφέρουν στις απόψεις τους, που κυμαίνονται από «μερικές φορές» σε «συχνά», σε σχέση με τη συχνότητα με την οποία οι ΛΟΑΤΚΙ+ και όσοι γίνονται αντιληπτοί ως ΛΟΑΤΚΙ+ αποκαλύπτονται ως ΛΟΑΤΚΙ χωρίς την άδειά τους ($p = .11$), προσφωνούνται σκόπιμα με το λάθος φύλο ($p = .167$), ακούνε αρνητικά σχόλια για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα σε δημόσιους χώρους ($p = .83$), χλευάζονται ($p = .098$), πέφτουν θύματα λεκτικής βίας ($p = .76$) ή δεν αντιμετωπίζονται ισότιμα ($p = .12$).

Σε σχέση με τις υπόλοιπες ερωτήσεις για περιστατικά διάκρισης, συνέχισαν να παρουσιάζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές. Όσον αφορά τα αρνητικά σχόλια επειδή συμπεριφέρονται με διαφορετικό τρόπο από ότι αναμένεται σε σχέση με το φύλο τους, τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα φαίνεται να πιστεύουν ότι αυτό συμβαίνει

¹⁰ Τα αποσπάσματα, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά, αποτελούν απόδοση από πρωτότυπο αγγλικό κείμενο στην απάντηση των συμμετεχόντων.

«συχνά», ενώ οι εκπρόσωποι των πολιτικών θεσμών τοποθετούνται ανάμεσα στο «μερικές φορές» και στο «συχνά». Παρομοίως, οι ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες πιστεύουν ότι «μερικές φορές» άτομα πέφτουν θύματα διακρίσεων σε δημόσιους χώρους επειδή είναι ή θεωρείται ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+, ενώ οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών και το ευρύ κοινό θεωρούν ότι αυτό συμβαίνει «σπάνια» ή «συχνά». Επιπρόσθετα, οι ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες θεωρούν ότι άτομα σχολιάζουν αρνητικά τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα στο διαδίκτυο ή χρησιμοποιούν ΛΟΑΤΚΙ+ όρους με υποτιμητικό τρόπο «συχνά», όμως οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών και το ευρύ κοινό θεωρούν ότι αυτό συμβαίνει «μερικές φορές» ή «συχνά».

Η μεγάλη πλειοψηφία του δείγματος (78%) – και της κάθε ομάδας– έχουν ακούσει να γίνονται δημόσια αρνητικά σχόλια προς τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα στην Κύπρο· υπάρχει, ωστόσο, στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, όπου 88% απάντησαν θετικά, και στο ευρύ κοινό, όπου 72% απάντησε θετικά. Στο διαθέσιμο χώρο για επεξήγηση, οι συμμετέχοντες δήλωσαν διάφορα μέρη όπου άκουσαν αρνητικά σχόλια όπως στο σχολείο, στη δουλειά, σε δημόσιους χώρους, ή ακόμα και στους κοινωνικούς τους κύκλους. Για παράδειγμα, συμμετέχουσα από το ευρύ κοινό ανέφερε «[...] Δυστυχώς έχει κανονικοποιηθεί στην κοινωνία μας να ακούγονται αρνητικά ή ρατσιστικά σχόλια για τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα, ιδιαίτερα όταν καμουφλάρονται ως 'χιούμορ'. Παρόλο που σήμερα δεν είναι πια τόσο αποδεκτό όσο παλιά, εξακολουθεί να είναι μέρος της καθημερινότητάς μας να ακούγονται, ή για κάποιους, ακόμα και να κάνουμε τέτοια σχόλια».

4.3 Εμπειρίες διακρίσεων

Είναι πολύ ενδιαφέρον ότι, παρόλο που η πλειοψηφία των ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετεχόντων φαίνεται να αναγνωρίζουν την ύπαρξη πράξεων και συμπεριφορών διάκρισης κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στην Κύπρο, όταν ρωτήθηκαν αν έχουν τέτοιες προσωπικές εμπειρίες, ως επί το πλείστον απάντησαν «σπάνια». Οι πιο συχνές μορφές διάκρισης που βίωσαν (με την πλειοψηφία να απάντησαν «σπάνια» ή «ποτέ») είναι αρνητικά σχόλια επειδή συμπεριφέρονται με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που αναμένεται από το φύλο με το οποίο γίνονται αντιληπτοί/ες/α, να αποκαλύπτουν τη σεξουαλική τους ταυτότητα χωρίς την άδειά τους, και αρνητικά σχόλια ή άνιση συμπεριφορά επειδή εκλαμβάνονται ως ΛΟΑΤΚΙ+. Οι απαντήσεις έτειναν προς το «σπάνια» όσον αφορά το να χρησιμοποιούν επίτηδες διαφορετικό γένος και/ή αντωνυμίες από αυτό που έχουν δηλώσει ότι προτιμούν, τη χρήση ΛΟΑΤΚΙ+ όρων με υποτιμητικό τρόπο, τα αρνητικά σχόλια στο διαδίκτυο, την κοροϊδία, λεκτική

επίθεση, και διακρίσεις σε δημόσιους χώρους επειδή είναι ή θεωρείται ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+. Όσον αφορά περιστατικά διακρίσεων, οι πλείστοι απάντησαν «ποτέ», σε σχέση με χρήση του προηγούμενου ονόματος (για τα τρανς άτομα), τον αποκλεισμό από κάποια εκδήλωση ή δραστηριότητα, σωματικές επιθέσεις, οργανωμένες ή μη, και σεξουαλική παρενόχληση επειδή είναι ή θεωρείται ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+.

Παρόλο που η έρευνα διαχώρισε τους ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες ανάλογα με το αν επίσης προέρχονται ή όχι από υπόβαθρο εθνικής ή πολιτισμικής μειονότητας, οι ομάδες ανάμεσα στις δύο ομάδες ήταν παρόμοιες. Επίσης, για την ομάδα των ΛΟΑΤΚΙ+ με υπόβαθρο εθνικής ή πολιτισμικής μειονότητας, οι ίδιες ερωτήσεις επαναλήφθηκαν α) επειδή είναι ή θεωρείται ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+ ή β) λόγω του εθνικού και/ή πολιτισμικού υποβάθρου. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές είναι παρόμοιες, σχεδόν ταυτόσημες.

4.4 Εμπλοκή της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στην πολιτική

Εδώ έχουμε στατιστικά σημαντικά διαφορές στις απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις ($p < .001$). Συνολικά, η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα παρουσιάζονται πιο διστακτική να συμφωνήσει ότι η εμπλοκή τους στην πολιτική είναι επαρκής, σε σχέση με την άποψη των εκπροσώπων των πολιτικών θεσμών. Σε σχέση με το αν η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα εκπροσωπείται επαρκώς στην πολιτική ζωή στην Κύπρο και κατά πόσον υπάρχουν ανοικτά γκέι άτομα στα πολιτικά κόμματα, η κοινότητα παρουσιάζει την τάση να διαφωνεί, ενώ οι άλλες τρεις ομάδες τείνουν να συμφωνούν. Οι εκπρόσωποι των πολιτικών θεσμών δήλωσαν ότι τα ανοικτά ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα είχαν παρουσία στα πολιτικά κόμματα κατά τις τελευταίες εκλογές, ενώ οι άλλες τρεις ομάδες στόχοι παρουσίασαν μεγαλύτερη αβεβαιότητα σε αυτό το θέμα. Σε σχέση με την επάρκεια εκπροσώπησης των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στην πολιτική στην Κύπρο – και κατά πόσον υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες για να συμβεί αυτό– οι εκπρόσωποι των πολιτικών θεσμών τείνουν να συμφωνούν, ενώ οι ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες τείνουν να διαφωνούν. Οι τρόποι συμμετοχής των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στην πολιτική στην Κύπρο είναι κυρίως «μέσω της προάσπισης/προώθησης μέσω των ΜΚΟ» (συμμετέχουσα από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα).

Σημειώνεται ότι 72% των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στο δείγμα αισθάνονται ότι δεν μπορούν να εμπλακούν σε πολιτικές διαδικασίες χωρίς να υπάρχει κίνδυνος διάκρισης, και 63% νιώθουν ότι αν εμπλακούν στις πολιτικές διαδικασίες στην Κύπρο, οι θέσεις τους δεν θα λαμβάνονται υπόψιν με τον ίδιο τρόπο που

λαμβάνονται υπόψιν οι θέσεις των *cisgender* ετεροφυλόφιλων ατόμων. Ένας συμμετέχοντας δήλωσε: «θα έπρεπε οπωσδήποτε να συμπεριφέρομαι με πιο αρρενωπό τρόπο, υιοθετώντας διαφορετική γλώσσα σώματος και λεξιλόγιο» (συμμετέχοντας από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα). Μια άλλη συμμετέχουσα (από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα) ανέφερε ότι «οι πολιτικές διαδικασίες στην Κύπρο είναι σεξιστικές, πατριαρχικές και ομοφοβικές. Και πολλές γυναίκες που έχουν θέσεις εξουσίας στην πολιτική επίσης συμπεριφέρονται με σεξιστικό τρόπο ώστε να προσαρμόζονται, που είναι λυπηρό. Υπάρχει επίσης έλλειψη συλλογικότητας ανάμεσα στις μειονότητες στην πολιτική».

Οι κρατικοί αξιωματούχοι παρουσιάζονται σκεπτικοί ως προς τον βαθμό συμμετοχής της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στην πολιτική στην Κύπρο. Ογδόντα δύο (82%) διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα με τη δήλωση ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα εκπροσωπείται ισότιμα, 68% διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα ότι υπάρχουν ανοιχτά ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα στο πολιτικό κόμμα που ανήκουν ή σε άλλα πολιτικά κόμματα, 86% διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα ότι υπάρχουν αρκετά ανοιχτά ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα που εμπλέκονται στην πολιτική στην Κύπρο, και 68% διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα ότι υπάρχουν αρκετές ευκαιρίες για τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα να εμπλακούν στην πολιτική στην Κύπρο.

4.5 Ανάγκη για πολιτική μεταρρύθμιση

Παρόλο που όλες οι ομάδες στόχοι φαίνεται να συμφωνούν ότι η μεταρρύθμιση πολιτικής είναι απαραίτητη στην Κύπρο, υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσά τους ως προς το βαθμό συμφωνίας σε όλες τις ερωτήσεις ($p < .001$). Στις απαντήσεις κατά πόσον υπάρχει ανάγκη πολιτικής μεταρρύθμισης πολιτικής στο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, στα δικαιώματα προστασίας της οικογένειας, και στις δημόσιες υπηρεσίες, υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα (πιο κοντά στο «συμφωνώ απόλυτα»), το ευρύ κοινό (ανάμεσα στο «συμφωνώ απόλυτα» και «συμφωνώ»), οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών (ανάμεσα στο «συμφωνώ» και «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ»). Εμφανίζονται επίσης στατιστικά σημαντικές διαφορές σε σχέση με την ανάγκη για μεταρρύθμιση πολιτικής για την προστασία των πολιτικών δικαιωμάτων, του νόμου κατά των διακρίσεων και την εργασιακή πολιτική ανάμεσα στους εκπρόσωπους πολιτικών θεσμών αφενός, που τοποθετούνται ανάμεσα στο «συμφωνώ» και «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ», και στη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα και το ευρύ κοινό αφετέρου, που παρουσιάζονται ανάμεσα στο «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα». Σε σχέση με τις δημόσιες υπηρεσίες, οι ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες έτειναν να «συμφωνούν απόλυτα»

ότι χρειάζεται μεταρρύθμιση πολιτικής σε αυτό το χώρο, ενώ οι άλλες τρεις ομάδες έτειναν απλώς να «συμφωνούν». Σε σχέση με την παιδεία, υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στην άποψη από τους εκπρόσωπους πολιτικών θεσμών, που είναι ανάμεσα στο «συμφωνώ» και «ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ» για το κατά πόσον χρειάζεται μεταρρύθμιση, και την άποψη των υπολοίπων ομάδων στόχων που είναι ανάμεσα στο «συμφωνώ» και «συμφωνώ απόλυτα».

5. Συζήτηση και Συστάσεις

5.1 Συζήτηση

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας παρουσιάζουν αποκλίσεις ανάμεσα στις αντιλήψεις των τεσσάρων ομάδων στόχων σε σχέση με τις πιο κάτω υπό ανάλυση κατηγορίες: i) το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο για τη διασφάλιση των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων ii) τη συχνότητα των περιστατικών διάκρισης κατά της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας iii) την εκπροσώπηση και τη συμπερίληψη των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στους πολιτικούς θεσμούς και iv) την ανάγκη για πολιτική μεταρρύθμιση. Παρόλα αυτά, για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε ευρύτερα και περιεκτικά τις αποκλίσεις αυτές, χρειάζεται να προσεγγίσουμε την κάθε κατηγορία ξεχωριστά και να συγκρίνουμε με προηγούμενη έρευνα τόσο σε εθνικό όσο και περιφερειακό επίπεδο. Ενώ κάποια αποτελέσματα στον παρόν τομέα έρευνας συνάδουν με την έρευνα σε θέματα που αφορούν τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα στην Κύπρο, άλλα αποτελέσματα αποκλίνουν. Συγκρίνουμε τα σημεία αυτά παρακάτω.

Σε σχέση με τις αντιλήψεις για το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, η έρευνα δείχνει ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα έχουν υψηλή επίγνωση για τα νομικά τους δικαιώματα, ενώ το ευρύ κοινό γενικά παρουσιάζει ελλιπή γνώση γύρω από το θέμα. Κατ' ακρίβεια, το ευρύ κοινό πιστεύει ότι το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο προσφέρει περισσότερα δικαιώματα από ότι στην πραγματικότητα. Για παράδειγμα, το ευρύ κοινό πιστεύει ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα μπορούν να γίνουν ανάδοχοι ή να τεκνοθετήσουν παιδί στην Κύπρο, ενώ δεν υπάρχουν τέτοιες πρόνοιες στη νομοθεσία. Η εσφαλμένη αυτή αντίληψη μπορεί να σχετίζεται με το χαμηλό επίπεδο δημόσιου διαλόγου για τα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα (FRA, 2014: 46). Αυτή η έλλειψη γνώσης μπορεί εν μέρει να οφείλεται στη σχετικά πρόσφατη εξέλιξη στο πεδίο στις ΜΚΟ σε σχέση με τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η κοινωνία των πολιτών δεν λαμβάνει ουσιαστική στήριξη από το κράτος, κάτι που θα βοηθούσε στη διεξαγωγή περαιτέρω δράσεων ευαισθητοποίησης.

Η έρευνα πεδίου έδειξε ότι οι εκπρόσωποι πολιτικών θεσμών πιστεύουν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα προστατεύονται νομικά από τις διακρίσεις και τα εγκλήματα ρητορικής μίσους. Το γεγονός ότι οι πολιτικοί νιώθουν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα ήδη προστατεύονται επαρκώς από το νόμο οφείλεται σε έλλειψη γνώσης για το θέμα, που με τη σειρά του οφείλεται στην απουσία των ΛΟΑΤΚΙ+ φωνών (και

συνεπώς αφηγήσεων) στους πολιτικούς θεσμούς της χώρας. Ταυτόχρονα, σημαντικό ποσοστό από τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα και το ευρύ κοινό (25% συνολικά), απάντησαν στις ίδιες ερωτήσεις ότι «δεν είναι σίγουροι/ες/α» κατά πόσον τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα προστατεύονται νομικά από τις διακρίσεις και τα εγκλήματα ρητορικής μίσους. Αυτό μπορεί να ειπωθεί ως δείκτης της πολυσύνθετης φύσης του θέματος: οι ίδιες νομικές προστασίες που υπάρχουν, έναντι της αποτελεσματικότητάς τους. Όπως στο περιστατικό που αφορά τον Επίσκοπο Μόρφου, ενώ μπορεί να υπάρχει νομοθεσία που προστατεύει τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα, το κατά πόσον οι πρόνοιες του νόμου εφαρμόζονται αποτελεσματικά είναι ξεχωριστό ζήτημα.

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στην αντίληψη για τις τέσσερις ομάδες στόχους σε σχέση με τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα. Εντούτοις, σε σχέση με τις ερωτήσεις σε σχέση με το κατά πόσον τα ΛΟΑΤΚΙ+ θα έπρεπε να έχουν ίσα δικαιώματα με τα *cisgender* ετεροφυλόφιλα πρόσωπα (ομόφυλος γάμος, τεκνοθεσία, αναδοχή παιδιών, αλλαγές στο φύλο στα νομικά έγγραφα, ίση εκπροσώπηση στην πολιτική ζωή), όλες οι ομάδες στόχοι παρουσιάζονται υπέρ της διασφάλισης των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων (όλοι οι μέσοι όροι ήταν πάνω από τέσσερα¹¹, με ελάχιστη τυπική απόκλιση). Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων και από τις τέσσερις ομάδες στόχους απάντησαν είτε «συμφωνώ» είτε «συμφωνώ απόλυτα» με αυτές τις δηλώσεις. Σε αντίθεση με την πρόσφατη έρευνα της ΕΕ που δημοσιεύτηκε το 2019 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπου η πλειοψηφία των συμμετεχόντων από την Κύπρο εξέφρασαν τη διαφωνία ή δυσφορία τους με τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα να αποκτούν τα ίδια δικαιώματα με τα *cisgender* ετεροφυλόφιλα πρόσωπα (βλ. Μέρος 4.1. πιο πάνω). Η διαφορά αυτή μπορεί να εξηγείται αν λάβουμε υπόψη ότι το δείγμα εντοπίστηκε κυρίως μέσα από τα δίκτυα της *Accept* και της *Kuir Kibris*. Ως αποτέλεσμα, οι συμμετέχοντες ήταν πιθανότερο να είναι ανοικτοί και θετικοί ως προς το θέμα, επομένως τα αποτελέσματα ενδεχομένως να παρουσιάζουν προσέγγιση θετικά προσκείμενη. Από την άλλη, υπήρχαν ορισμένες ερωτήσεις όπου σημαντικό ποσοστό των μη-ΛΟΑΤΚΙ+ ομάδων (περίπου 15-20%) ήταν διστακτικοί στο να συμφωνήσουν ή ακόμα διαφωνούσαν. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούσαν τα δικαιώματα που δεν έχουν ακόμα διασφαλιστεί νομικά, δηλ. τεκνοθεσία, αναδοχή παιδιών, ομόφυλος γάμος και αλλαγή φύλου στα νομικά έγγραφα. Όπως αναφέρεται πιο πάνω, τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα αποτελούν σχετικά καινούριο θέμα στο δημόσιο διάλογο στην Κύπρο, επομένως χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για να καθορίσει τους λόγους πίσω από

¹¹ Η κλίμακα ήταν από το 1 μέχρι το 5 όπου ένα υποδεικνύει «διαφωνώ απόλυτα» και 5 «συμφωνώ απόλυτα»..

την διστακτικότητα της Κυπριακής κοινωνίας στην εξασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών.

Εξετάζοντας τις διακρίσεις, το ερωτηματολόγιο ήταν διαιρεμένο σε τρία μέρη. Το πρώτο απευθυνόταν σε όλες τις ομάδες στόχους και εστιάστηκε στη συχνότητα με την οποία οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι λαμβάνουν χώρα περιστατικά διάκρισης στην Κύπρο. Το δεύτερο και τρίτο μέρος αντίστοιχα απευθυνόταν στα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα χωρίς υπόβαθρο εθνικής ή πολιτισμικής μειονότητας και σε ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα με υπόβαθρο εθνικής ή πολιτισμικής μειονότητας. Οι ερωτήσεις εστιάστηκαν στο κατά πόσον οι συμμετέχοντες είχαν προσωπικά βιώσει τέτοια περιστατικά διάκρισης.

Στο επόμενο μέρος, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ομάδες συμφωνούν ως προς τη συχνότητα περιστατικών διάκρισης στην Κυπριακή κοινωνία. Ενώ προέκυψαν ορισμένες στατιστικά σημαντικές διαφορές σε 5 από τις 15 ερωτήσεις που εξετάζαν τις αντιλήψεις των τεσσάρων ομάδων στόχων, οι διαφορές αυτές αφορούσαν κυρίως τη συχνότητα των περιστατικών αυτών, με τις απόψεις των συμμετεχόντων να κυμαίνονται ανάμεσα στο «μερικές φορές» και «συχνά». Εδώ σημειώνουμε, αναγνωρίζοντας ένα περιορισμό της έρευνας, ότι οι προκαθορισμένες επιλογές απαντήσεων μπορούν, ορισμένες φορές να είναι διφορούμενες ή ασύνδετες («ποτέ», «σπάνια», «μερικές φορές», «πάντα»). Οι συμμετέχοντες στην έρευνα σημείωσαν επίσης την αδυναμία αυτή στο διαθέσιμο χώρο για τα σχόλια. Αυτό στο οποίο υπήρχε συχνά συμφωνία ανάμεσα στις ομάδες, ήταν ότι η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα στην Κύπρο γενικά δεν είναι αποδεκτή (70% όλων των συμμετεχόντων απάντησαν αρνητικά).

Τα αποτελέσματα από το δεύτερο και τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου για τις διακρίσεις δείχνουν ότι οι συμμετέχοντες δεν βίωσαν προσωπικά υψηλό βαθμό διακρίσεων, παρά την πεποίθηση ότι τέτοια περιστατικά είναι διαδεδομένα στην Κύπρο. Η διαφορά αυτή μπορεί να ειπωθεί μέσα από το φακό των δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος. Όπως αναφέρθηκε, το ΛΟΑΤΚΙ+ δείγμα αποτελείται σε μεγάλο ποσοστό από άτομα με υψηλή μόρφωση και σχετικά νεαρά άτομα, επομένως δεν ήταν ιδιαίτερα ευρύ ή ποικιλόμορφο. Αυτό που προκάλεσε έκπληξη ήταν ότι τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα με υπόβαθρο εθνικής ή πολιτισμικής μειονότητας δεν ανέφεραν να βιώνουν επιπρόσθετες δυσκολίες λόγω της μειονοτικού τους υποβάθρου σε σχέση με ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες που δεν ταυτίστηκαν ως μειονότητες. Λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση αναφορικά με τις εθνικές μειονότητες στην Κύπρο όπως περιγράφεται πιο πάνω, το αποτέλεσμα αυτό

παρουσιάζεται ασύμβατο. Είναι πιθανόν ότι στο δείγμα της έρευνας- αν και υπήρχαν συμμετέχοντες με υπόβαθρο εθνοτικής ή πολιτισμικής μειονότητας- δεν κατέστη δυνατό να συμπεριληφθούν συμμετέχοντες συγκεκριμένα από τις κοινότητες μαύρων, Ασιατών, από μετανάστες ή πρόσφυγες και αιτητές ασύλου. Το περιορισμένο δείγμα και η χαμηλή συμμετοχή μειονοτήτων αποτελούν επομένως περιορισμούς της έρευνας, και δείχνουν την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα που θα μπορούσε να συμπεριλάβει ένα πιο ευρύ ΛΟΑΤΚΙ+ δείγμα.

Στη σειρά ερωτήσεων που συνδέεται με την εκπροσώπηση της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας στην πολιτική σφαίρα, παρουσιάζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις αντιλήψεις και των τεσσάρων ομάδων. Η κύρια διαφορά παρουσιάστηκε ανάμεσα στα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα και τις υπόλοιπες ομάδες.

Τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα είναι διστακτικά να επιβεβαιώσουν την επάρκεια της εμπλοκής των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στην πολιτική, δεν έχουν επίγνωση οποιωνδήποτε ανοικτά ΛΟΑΤΚΙ+ στην πολιτική (με την εξαίρεση του Συμβούλου του Προέδρου της Δημοκρατίας για θέματα Πολυπολιτισμικότητας, της Αποδοχής και του Σεβασμού στη Διαφορετικότητα) και συμφωνούν με τη δήλωση ότι οι ευκαιρίες πρόσβασης στον πολιτικό χώρο για τους ΛΟΑΤΚΙ+ είναι ανεπαρκείς. Αυτό συνάδει με την υφιστάμενη έρευνα που δείχνει ότι η Κυπριακή κοινωνία θα ένιωθε άβολα (44% των συμμετεχόντων) αν ένα ΛΟΑΤ πρόσωπο εκλεγόταν στο υψηλότερο πολιτικό αξίωμα στην Κύπρο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019: 10). Επιπρόσθετα, δύο ερωτήσεις που απευθύνονταν μόνο προς τους ΛΟΑΤΚΙ+ συμμετέχοντες ρώτησαν α) μπορείτε να εμπλακείτε στις πολιτικές διαδικασίες στην Κύπρο χωρίς να υπάρχει κίνδυνος να βιώσετε διακρίσεις; και β) εάν είχατε εμπλοκή στις διαδικασίες πολιτικής στην Κύπρο, οι θέσεις σας θα λαμβάνονταν υπόψη εξίσου με τον ίδιο τρόπο που λαμβάνονται υπόψιν οι θέσεις των cisgender ετεροφυλόφιλων ατόμων;. Ως ανταπόκριση, 72% και 63% των συμμετεχόντων αντίστοιχα απάντησαν αρνητικά. Καθώς υπήρχε χώρος για σχόλια, πολλοί συμμετέχοντες αξιοποίησαν το χώρο για να εξηγήσουν τις απαντήσεις τους. Σημείωσαν ότι το στερεότυπο του πολιτικού είναι ένας αρρενωπός, cisgender ετεροφυλόφιλος άνδρας που ακολουθεί τα πατριαρχικά κοινωνικά πρότυπα. Οι συμμετέχοντες επίσης σχολίασαν την έλλειψη χώρου για μη συμβατές με το φύλο επιτελέσεις στην πολιτική εκπροσώπηση, όπως τις θηλυκές αρρενωπότητες¹² ή της αρρενωπές θηλυκότητες.

¹² Ο όρος «θηλυκές αρρενωπότητες» προέρχεται από το Halberstam (1998).

5.2 Συστάσεις

Λαμβάνοντας υπόψη την περιορισμένη διαθέσιμη έρευνα σε σχέση με τα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα σε τοπικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, και τους περιορισμούς της παρούσας έρευνας πεδίου, χρειάζεται επιπρόσθετη έρευνα για την καλύτερη κατανόηση της υφιστάμενης κατάστασης της ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητας. Η έρευνα χρειάζεται να εστιαστεί στις ποικίλες εμπειρίες των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων, που να συμπεριλαμβάνουν τη διατομή της φυλής, φύλου, ηλικίας, και κοινωνικής τάξης με τη ΛΟΑΤΚΙ+ εμπειρία, ώστε να ανταποκρίνεται στην πολυσύνθετη φύση του ζητήματος. Πέρα από την έρευνα που εστιάζεται στο ΛΟΑΤΚΙ+ φάσμα και τις χροιές του, περαιτέρω μελέτες θα πρέπει να διενεργηθούν ως προς την ετεροκανονικότητα, την πατριαρχία, και τις άλλες κυρίαρχες δυνάμεις που επηρεάζουν την πολιτική και κοινωνική ζωή στην Κύπρο.

Σε σχέση με τις νομικές προστασίες, η κύρια σύσταση είναι να υπάρξει μια διμερής προσέγγιση, όπως εκφράζεται και από τους συμμετέχοντες. Όπως δήλωσε συμμετέχοντας από το ευρύ κοινό «ενώ είναι απαραίτητο να αλλάξει το νομικό και δομικό πλαίσιο... είναι [επίσης] απόλυτα απαραίτητο να υπάρξει ώθηση για την εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών». Χρειάζονται επομένως βήματα για την εφαρμογή της υφιστάμενης νομοθεσίας. Για παράδειγμα, ο νόμος για τη ρητορική μίσους θεσπίστηκε το 2015, ωστόσο δεν έχει ακόμα χρησιμοποιηθεί σε οποιεσδήποτε δικαστικές περιπτώσεις (ILGA-Europe, 2020). Είναι σημαντικό να αναζητηθούν στρατηγικές που όχι μόνο θα βελτιώσουν τη θέση της Κύπρου στις Ευρωπαϊκές κατατάξεις, αλλά θα επηρεάσουν και τις πρακτικές σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, ώστε η ΛΟΑΤΚΙ+ ισότητα να επιτευχθεί σε όλα τα φάσματα της δημόσιας ζωής. Επιπρόσθετα, χρειάζεται να διασφαλιστούν περαιτέρω δικαιώματα για τα ΛΟΑΤΚΙ+ πρόσωπα (συμπεριλαμβανομένων των μειονοτήτων), όπως τα γονικά δικαιώματα, την υιοθεσία, την αλλαγή του πεδίου του φύλου στα νομικά έγγραφα, και ίση πρόσβαση στη φροντίδα της υγείας.

Ακόμα μία σημαντική σύσταση είναι να βρεθούν τρόποι για την καταπολέμηση των διακρίσεων στη βάση του σεξουαλικού προσανατολισμού και/ή της έκφρασης του φύλου. Για παράδειγμα, τα εκπαιδευτικά προγράμματα για τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα μπορούν να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν συγκεκριμένα για διευθυντές καθώς και για υπαλλήλους. Παρόμοια προγράμματα μπορούν να σχεδιαστούν για άτομα στο δημόσιο τομέα, ή για μέλη πολιτικών κομμάτων. Επιπρόσθετα, το εκπαιδευτικό σύστημα μπορεί να κινηθεί προς ένα αναλυτικό πρόγραμμα πιο συμπεριληπτικό για τους ΛΟΑΤΚΙ+. Ο διάλογος για τα ΛΟΑΤΚΙ+

δικαιώματα και θέματα, και ο διάλογος για τη διαφορετικότητα γενικότερα, χρειάζεται να ενταχθεί σε όλους του τομείς και επίπεδα εκπαίδευσης. Πολλοί συμμετέχοντες εξέφρασαν την επιθυμία να δουν πολιτική μεταρρύθμιση στον τομέα της εκπαίδευσης. Η ακόλουθη απάντηση (συμμετέχουσα από τη ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα) σκιαγραφεί την πολυεπίπεδη φύση του ζητήματος: «Χρειάζεται να εντάξουμε διαφορετικές αφηγήσεις στην εκπαίδευση (για την υγεία, σεξουαλικότητα, ΛΟΑΤΚΙ+, εθνικές αφηγήσεις που είναι βλαβερές για τα πιο πάνω και προς τους Τουρκοκυπρίους και τους έμφυλους ρόλους, την τοξική αρρενωπότητα, κτλ.)».

Σε σχέση με την συμμετοχή των ΛΟΑΤΚΙ+ προσώπων στην πολιτική, η συμπερίληψη χρειάζεται να ενισχυθεί, όπως και το επίπεδο του πολιτικού διαλόγου σε σχέση με τα ΛΟΑΤΚΙ+ θέματα. Προτείνονται τα ακόλουθα βήματα: α) ενίσχυση της στήριξης προς τις ΜΚΟ που εργάζονται στον τομέα των ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων, β) εμπλοκή των πολιτικών κομμάτων σε έργα που διερευνούν τη σεξουαλική πολιτικότητα (για την διευκόλυνση της διαδικασίας αναγνώρισης της σεξουαλικής ποικιλομορφίας και των σχετικών νομικών και πολιτικών προεκτάσεων), γ) οργάνωση διαλόγων ή συζητήσεων που να βοηθήσουν τις ομάδες στόχους να γεφυρώσουν το χάσμα που δημιουργείται από τις παρανοήσεις ή τα στερεότυπα, δ) κατανομή ποσοστού από τον προϋπολογισμό πολιτικών κομμάτων για εκπαιδεύσεις και επιμόρφωση στο θέμα του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου και ε) δημιουργία σωμάτων και επιτροπών εντός των πολιτικών κομμάτων που να εγείρουν και να απευθύνονται στις ΛΟΑΤΚΙ+ ανησυχίες.

Οι συστάσεις μας μπορούν αν εφαρμοστούν με ποικίλες οδούς. Ενώ η εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων προς τη συμπερίληψη και την ίση συμμετοχή είναι σημαντική, αυτό που τελικά θα επηρεάσει το ρυθμό προόδου είναι η προθυμία του κράτους να μετακινηθεί προς τις αξίες της ποικιλομορφίας και συμπερίληψης ως προς το φύλο και τη σεξουαλικότητα, και να δεσμευτεί με έργα που θα εμβαθύνουν τη δημοκρατία.

6. Βιβλιογραφικές Αναφορές

Andreou, E. (2016). 'A first step towards combating discrimination'. Retrieved from <https://cyprus-mail.com/2015/11/27/a-first-step-to-discrimination/>

Apostolidou, Z. (2019). Homophobic and transphobic bullying within the school community in Cyprus: a thematic analysis of school professionals', parents' and children's experiences. *Sex Education*, 20(1), 46-58. doi: 10.1080/14681811.2019.1612347

Cyprus / The Equal Treatment in Employment and Occupation of 2004 No. 58 (1)/2004 (31.3.2004)

Cyprus/ Cyprus Penal Code, Chapter 154 (amended 07/04/2017)

Cyprus-Mail. (2014, August 30). Gay pride parade irks Holy Synod. Retrieved from <https://cyprus-mail.com/2014/05/16/gay-pride-parade-irks-holy-synod/>

European Commission. (2019). *Special Eurobarometer 493 Report on Discrimination in the EU*.

FRA (2014). EU LGBT survey - European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. Retrieved from https://fra.europa.eu/sites/default/files/eu-lgbt-survey-results-at-a-glance_en.pdf

Georgiadou, A. (2019). Migrants in the Workplace: The Case of Cyprus. *Race Discrimination and Management of Ethnic Diversity and Migration at Work - International Perspectives on Equality, Diversity and Inclusion*, 6, 201-223.

Hadjoannou, B. (2019). Attorney general: No grounds for criminal case against Morphou Bishop. Retrieved from <https://in-cyprus.philenews.com/attorney-general-no-grounds-for-criminal-case-against-morphou-bishop/>

Halberstam, J. (1998). *Female Masculinity*.

Harper, G. W., Jernewall, N., & Zea, M. C. (2004). Giving voice to emerging science and theory for lesbian, gay, and bisexual people of color. *Cultural*

Diversity and Ethnic Minority Psychology, 10(3), 187–199. doi: 10.1037/1099-9809.10.3.187

History of QCA. (2019). Retrieved from https://www.queercyprus.org/en/history-of-qca/?fbclid=IwAR2jtCderzsEvlddbHhU4K1-LGzkg9ss7xDsJufTjDQLErNJ_Kv0mlwvlgQ

Holy Synod of Cyprus. (2014). Ανακοινωθέν Ιεράς Συνόδου. Retrieved from <http://www.churchofcyprus.org.cy/article.php?articleID4363>

Ioannidou, L. (2019). Ex-MP loses long libel battle with newspaper over anti-gay comments. Retrieved from <https://cyprus-mail.com/2019/08/31/ex-mp-loses-long-libel-battle-with-newspaper-over-racist-comments/>

ILGA-Europe. (2020). *Annual Review of the human rights situation of Lgbti People in Cyprus*.

Kades, A. (2018). LGBT activist appointed president's adviser for diversity. Retrieved from <https://cyprus-mail.com/2018/06/06/lgbt-activist-appointed-presidents-adviser-for-diversity/>

Kamenou, N. (2011). *Queer in Cyprus: National identity and the construction of gender and sexuality*. Ashgate.

Kapsou, M., Christofi, A., & Epaminonda, M. (2011). A report on sexual orientation in Cyprus: mapping the sociopolitical climate, experiences and needs. Nicosia: Cyprus Family Planning Association & Accept LGBT Cyprus.

Karayanni, S. S. (2006). Moving identity: dance in the negotiation of sexuality and ethnicity in Cyprus. *Postcolonial Studies*, 9(3), 251–266.

Kassimeri, C., & Chowdhury, S. (2016). *Racist Violence in Cyprus*. KISA. Retrieved from https://kisa.org.cy/wp-content/uploads/2016/09/Racist-Violence-Cyprus_KISA.pdf

KISA (2019). *Hate Speech in Public discourse Cyprus*. Retrieved from https://kisa.org.cy/wp-content/uploads/2019/08/WAS_Cyprus-report_final.pdf

Kramer, P. G. (2017). Unsolvability in Northern Cyprus: talking queer insecurity with the Queer Cyprus Association. *Critical Studies on Security*, 5(1), 121-124.

Navaro, Y. (2012). *The make-believe space: affective geography in a postwar polity*. Duke University Press.

Nicolaides, A. (2019, May 17). LGBTI people still subject to physical attacks in Cyprus, says President's adviser on diversity. Retrieved from <https://in-cyprus.philenews.com/lgbti-people-still-subject-to-physical-attacks-in-cyprus-says-presidents-adviser-on-diversity/>

Philaretou, A. G., Phellas, C. N., & Karayanni, S. S. (2006). *Sexual interactions: The social construction of atypical social behaviors*. Boca Raton, FL: Universal Publishers.

Shoshilou, Panayiota A., and Elena, Vasiliou. "Teachers reflect on homophobia in the Cypriot education system: A qualitative study." *Journal of LGBT youth* 13.1-2 (2016): 89-111.

Smith, H. (2019). Cypriot bishop faces hate speech inquiry over homophobic remarks. Retrieved April 17, 2020, from <https://www.theguardian.com/world/2019/aug/04/cypriot-bishop-faces-hate-speech-inquiry-over-homophobic-remarks>

NHCR. (2020). *The situation of LGBTI asylum seekers and refugees in Cyprus*. Unpublished manuscript.

Καφετζή, Α. (2015). "Κύριε Θεμιστοκλέους, ποιος την έχει πιο μεγάλη;" Από https://24h.com.cy/2015/06/kyrie-themistokleous-poiios-tin-exei-pio-megali/?fbclid=IwAR1-HADrL6_v6mIcT4T-ffIKyKjL9xeBwliRqcni7gS7gPJ0ZDL3YNRqP_I

Συντονιστής Έργου

Διεύθυνση: Οδός Σκουφά 75, Αθήνα 10680

Email: voiceit@kmop.eu

Διεύθυνση Ιστοσελίδας: <https://www.kmop.gr/>

Εταίροι Έργου

Funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020)

Το περιεχόμενο αυτής της δημοσίευσης αντιπροσωπεύει μόνο τις απόψεις του συγγραφέα και είναι αποκλειστική του ευθύνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.